

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתֶךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

הוצאת שם רע על בתולת ישראל היא האמירה שכח חייוני – של גוי או כל רע אחר – השתלט על נקודת הקדושה של בתולת ישראל. ספר הזהר אומר שככל שאדם קשור לפנימיות התורה, הוא צריך להיות מודע לכך שאי אפשר לפגוע ואי אפשר לפגום בכלל בעצם הנקודה של קדושת ישראל.

[מתוך השיעור "בתולת ישראל"]

כִּי־תֵצֵא תִשָּׂא פִּיךָ

כִּי־תֵצֵא ה'תשפ"ד

26 **הסיפור החסידי**
לך לארץ ישראל!
הבן איש חי

28 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
קביעת תאריך לחתונה
ומה עושים כשנראה שאין תקוה

29 **פִּאֲזוֹר טֵלְעִיִּים**
חֲדָשׁ הַרְחָמִים
רְזִי יִסְפִּיר לָנוּ מָה הַהֶבְדֵּל בֵּין נִתְיָנָה
שֶׁל אֲהָבָה לְנִתְיָנָה שֶׁל רְחֻמִּים
וְאֵיךְ לְהִתְמוּדָד עִם בְּהֻמוֹת

04 **מלך המשיח בשדה**
נקודה מעובדת
הפנים היפות והפנים השוחקות
של המשיח

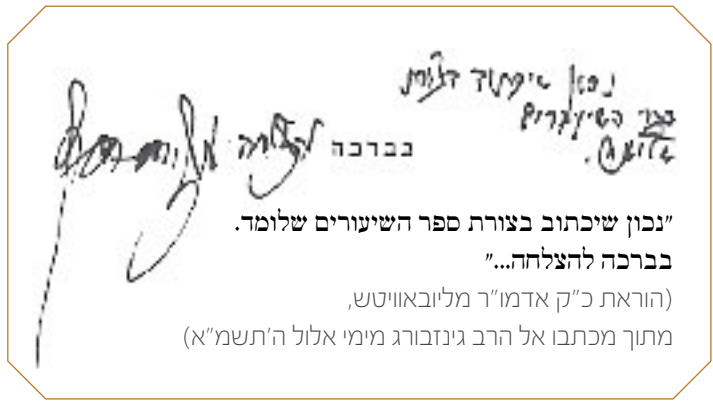
05 **מחשבת המקדש**
עיון מתוך הרמב"ם היומי
קדושת המחשבה בבית המקדש

09 **בתולת ישראל**
תיקון הוצאת שם רע
היכולת להשתקם ממשבר
ולחזור לתמימות

19 **תפלת הכהנים**
עיון מתוך הרמב"ם היומי
הסוד הפנימי של תפלת הכהנים
בבית המקדש

העלון מופק ע"י עמותת
אוהבים להיות יהודים.
לקבלת השיעורים במייל
להצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
עיצוב: דעה צ'צ' אביחיל
מערכת: הרב יוסף פלאי,
בעד יעקבי ואיתאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ,
מנחם זאב וינגורט, יוחאי רווח

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל ובתוכם לקוראינו היקרים. לפניכם **גליון נפלאות לשבת פרשת כיתצא**, מלא בכל טוב כתמיד.

השבוע בגליון:

בחלקו הראשון **שלושה שיעורים**: עיון **בהל' שחיטה בבית המקדש** ברמב"ם, **שיעור אלולי על יציאה ממשבר** ועיון נוסף ברמב"ם בסוגיית **תפלת הכהנים בבית המקדש**. לפני שנצלול לשיעורים, **שמו לב שהגליון פותח בשיעור קצרצר**, בסגנון 'נקודה', שנותן **מבט משיחי על משל "המלך בשדה"** שמלווה אותנו באלול. כמו כן, בשבת האחרונה זכינו **לשני שיעורי רמב"ם** קצרים ויפים, ובכך **'הדבקנו' את הפיגור** אחרי לימוד הרמב"ם שנוצר בתקופה האחרונה.

בשיעור הראשון – **מחשבת המקדש** – פותח הרב בהשוואה בין **שחיטת חולין לשחיטת קדשים** בבית המקדש בנוגע ל**בדיקת ריאות הבהמה** הנהוגה כיום. את **הקושיא** האם דבר זה נהג גם בבית המקדש **מתרץ הרב ע"פ סיפור מופלא על ר' אשר**, ולומד מכאן על **קדושת המחשבה** שמנחיל לנו בית המקדש.

השיעור השני – **בתולת ישראל** – הינו שיעור נפלא מלפני 12 שנים, ובו נפרש **ביאור נפשי ואקטואלי על הרעיאמהימנא לפרשת כי תצא**. ההסבר המעמיק והחריף על **הגוונים השונים של הוצאת שם רע** נותן לנו 'מקלחת', וגם **הרבה תקוה**, שאפשר **לעשות תשובה באמת ולחזור לנקודה הפנימית הטהורה והתמימה**, לחזור ל"מזל בתולה".

השיעור השלישי – **תפלת הכהנים** – חוזר **לעיון חסידי ברמב"ם** ומתבונן בתפלת הכהנים תוך כדי הקרבת תמיד של שחר – עם הרבה השראה של **הירושלמי** – ומוצא בתוכה **מבנים פנימיים מיוחדים**.

שימו לב שב**סדר הלימוד שלנו** מתחילים **ספר חדש** בנ"ך, ספר **משלי**, וגם **מסכת חדשה** (בסדר חדש!) במשנה, **מסכת בבא קמא**. הדדמנות פז **להתחדשות אלולית** והצטרפות לסדר הלימוד!

שבת שלום ומבורך,

המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת כיתבוא הבעל"ט: נ"ך יומי – זכריה פרק יד, מלאכי פרקים א,ג; משלי פרקים א,ג; משנה – בבא קמא פרק א.

הגליון מוקדש לזכות החתן והכלה **איתן יעקב ומנוחה** ש" ריינשטיין לרגל בואם בברית הנישואין **אור-ל' מנחם-אב. שיהיה בנין עדי עד**

מלך המשיח בשדה

"משיח ראשון" הוא משיח בן יוסף, "שיח השדה" שצריך להיות "בארץ" – עניינו הוא כיבוש וישוב הארץ, גאולת הארצות. "משיח שני" הוא משיח בן דוד, "עשב השדה" שצריך לצמוח ("יצמח") – "צמח שמו ומתחתיו יצמח"¹. ידוע² שהרמב"ם מחבר את שני המשיחים לדמות אחת, שבתחלתה ("משיח ראשון") היא "בחזקת משיח", העוסק בפעולות הנדרשות בארץ, ובסופה ("משיח שני") היא "משיח ודאי"³, אשר "עשה והצליח" וצומח לצמח אדיר.

גם במשל המלך בשדה יש שתי בחינות בפני המלך – "מקבל את כולם בספר פנים יפות" וגם "מראה פנים שוחקות לכולם". משיח בן יוסף, שהיה "יפה תאר ויפה מראה"⁴, הוא ה"פנים יפות" של המלך. הארץ נגאלת כאשר ה' מקבל את פעולותינו הטובות בסבר פנים יפות ו'מגיב' אלינו כפי שמורגש דווקא בארץ ("אַרְץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשֵׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה"⁵). משיח בן דוד, "בדחנא דמלכא" המשחק ומכרכר בכל עוז לפני ה'⁶, הוא ה"פנים שוחקות" של המלך. כאשר ה' מאיר לנו את פניו השוחקות, משתף אותנו בשחוק והשעשוע שהיה בכל מה שעבר בעולם, הוא הופך את כל צרות הגלות, מנחם עליהן ומצמיח מתוכן את הגאולה האמתית והשלמה.

1 – כל אחד עולה "זה", סוד נבואת משה, "וקרא זה [משיח ראשון] אל זה [משיח שני]".

ה זכריה ו, יב.

ו ראה סעודת משיח תשע"ו ועוד.

ז הלכות מלכים ומלחמותיהם פ"א ה"ד.

ח בראשית לט, ו.

ט דברים יא, יב.

י זהר ח"ב קז, א.

יא ראה שמואל ב, ו, יד ויכא.

בחדש אלול מתעצמים עם המשל היסודי של "המלך בשדה"^א, ממשמשים בו וטועמים בו בכל פעם טעמים חדשים:

משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה ואי רשאיין (ויכולין) כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו הוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם...

כאשר רוצים לעמוד על משמעותה של מלה יש לחפש את ההופעה הראשונה שלה בתורה, והשדה הראשון בתורה מופיע במעשה בראשית (בתחלת הסיפור השני) – "וְכָל שֵׁחַ הַשָּׂדֶה טָרַם יְהוָה בְּאַרְץ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרַם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר הוּא אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ וְאָדָם אִינוּ לְעֵבֶד אֶת הָאָדָמָה"^ב. והנה, בזהר הקדוש נדרש "וכל שיח השדה, דא משיח ראשון, טרם יהיה בארעא, 'וכל עשב השדה טרם יצמח', דא משיח שני"^ג. כלומר, "שיח השדה" ו"עשב השדה" הם דוגמה מובהקת של "המלך בשדה" – מלך המשיח שבשדה^ד.

נערך ע"י איתיאל גלעדי מתוך שיעור ה' אלול השתא. ה' אלול תשפ"ד – טלפונית.

א לקו"ת ראה לב, א (בתוספת "ויכולין" נקט תמיד הרבי לפי הוספת הרבי הרי"צ בסה"מ ה'ש"ת עמ' 167).

ב בראשית ב, ה

ג זהר ח"א כה, ב.

ד **שיח עשב** עולה "**משה משה**" (שמות ג, ד), "הוא גואל ראשון [משיח ראשון] והוא גואל אחרון [משיח שני]" (ראה שמות רבה ד, ב; זהר ח"א רגג, א), שבו תלוי כאן הכל, כמבואר בהמשך דברי הזהר – "ולמה? בגין דלית תמן משה למפלח לשכינתא, דעליה אתמר 'אדם אין לעבוד את האדמה' וכו'" (וכן במ"ק שיח עולה **עשב** העולה **משה**

שיעור

הלכות מעשה הקרבנות פ"ו ה"א

מחשבת המקדש

קיצור מהלך השיעור

העיסוק כיום בדיני **שחיטה וכשרות הבשר** הוא בגדר '**מצוות קיומיות**', המוטלות רק על מי שרוצה לאכול בשר (כך שתמיד מעורב בהן ממד של 'לא לשמה'). אמנם, **בבית המקדש** העיסוק בדינים אלו הוא בגדר '**מצוות חיוביות**', חלק הכרחי מעבודת הקרבנות 'לשמה', ו**עבודת המחשבה הכוונה** תופסת בהן מקום נרחב הרבה יותר. השיעור שלפנינו פותח בהשוואה בין השחיטות שנראית צדדית – היום **בדיקת הריאה** של הבהמה היא חלק עיקרי מהכשרתה, אך האם בדיקה זו נהגה גם במקדש? מהדיון ההלכתי בנושא מפתחת התבוננות פנימית ממנה עולה שעיקר ענין המקדש הוא **קדושת המחשבה**, בה כלולה גם **חשיבה חיובית** הפועלת לטובה על המציאות.

טריפה². טריפה אוסרת גם בקרבן, כמובן, אך יש לשאול – האם גם בבית המקדש חששו מטריפות פנימיות ובדקו את ריאות הקרבן לפני הקרבנות?

שיטת הריב"ש

הרמב"ם לא מציין בפירושו – בתיאור התמציתי דלעיל, וגם לא כשהוא מתייחס יותר באריכות לפרטי ההקדבה – שעושים בדיקה כזו.

הרמב"ם מתאר את מעשה הקרבנות, וכך הוא כותב ביחס לקרבן עולה (הקרבן הראשון שקרב בכל יום)³:

מצות עשה לעשות העולה כמשפטה הכתובה בתורה וכיצד מעשה העולה שוחט וזורק הדם כמו שביארנו ומפשיט ומנתח ומקטיר כל הנתחים על גבי המזבה שנאמר והקטיר הכהן את הכל המזבחה. כאשר שוחטים בהמה לאכילה מנהג ישראל הוא לבדוק את הריאה שאין בה כל חשש של

ב ראה הלכות טריפות פ"א ה"ז (אך דוק שם בכל הפרק שאין בכך דין מהתורה או מדרבנן וגם חלק ממנהגי ישראל בזה הרמב"ם דוחה, וראה באריכות בנו"כ שם שיטות אחרות בזה).

נערך ע"י איתיאל גלעדי. שבת שופטים תשפ"ד – כ"פ ח א הלכות מעשה הקרבנות פ"ו ה"א. משיעור הרמב"ם היומי – ג"פ – כ"ט מנחם אב תשפ"ד (בהבא לקמן ראה גם מדור 'הלכה יומית לעיון ברמב"ם' בחוברת דבר מלכות).

האם גם בבית המקדש חששו מטריפות פנימיות ובדקו את ריאות הקרבת לפני הקרבתו?

שהן מצויות כדי שלא יקריבו פסול לגבוה, שאין להקל בקרבן יותר מחולין. ואף על פי שאין זה אלא לכתחלה מדרבנן ואמרו ז"ל שאין שבות במקדש זהו בדברים שאסרו חכמים משום גזרה כגון שבות משום דכהנים זריזין הן, ובהיא דתנן בפ"ק דשבת משלשלין את הפסח לתנור עם השכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד. ומפרשים טעמא בגמרא משום דבני חבורה זריזין הן וכהנים זריזין הם. אבל במה שאין אסרו משום גזרה, אלא משום חשש אסור, אם לחולין צריך להחמיר כל שכן במוקדשין.

שיטת רבי שלחה קלוגר

אמנם, מדברי הרמב"ם שמסמיך לשחיטה את עיקר ההקדבה, זריקת הדם על המזבח – שקודמת להפשט וניתוחו, שרק אחריהם ניתן להגיע לאברים הפנימיים ולבדוק אותם – נראה ברור שלפי הרמב"ם לא נעשתה בדיקה כזו במקדש. ואכן, רבי שלמה קלוגר כתב¹ שזו פשטות דברי חז"ל והרמב"ם (כהוכחה לכך שבדיקת ריאה אינה מדאורייתא)²:

בש"ס ורמב"ם פ"ה ממעשה הקרבנות הלכה י"ח דאין מוציאין אימוריהם רק אחר ההפשט ואין מפשיטין העולה רק אחר זריקה ע"ש. וקשה איך זורקים את הדם תחלה קודם הוצאת האימורין ניהוש שמא יש בהם טריפות... לענין בדיקת הריאה כיון דאפשר לבדוק מקודם למה יזרוק הדם תחלה ובעל כרחך מוכח דבדיקת הריאה רק מדבריהם ולכן בקדשים לא גזרו משום שמא יקרוש הדם... על כך גופא הוא מקשה: מדוע שונה בדיקת

עם זאת, היה מי שרצה להוכיח³ מהמקומות בהם מתייחס הרמב"ם לאפשרות שהקרבן נמצא טריפה במום פנימי, ונפסל בשל כך, שהוא סבר שאכן בודקים הקרבנות בבית המקדש (במסגרת נסיונו להוכיח שבדיקת הטריפות היא מן התורה, או תקנה מוקדמת של חז"ל, ולא להשיב לטוענים. הריב"ש⁴ השיב לו: והראיות שהבאת מלשונות הרמב"ם ז"ל אין משם ראייה אלא שאם נמצאת הבהמה טרפה שהקרבן פסול. אבל שהיו בודקין בריאה מפני חשש הסירכות טרם שיקרבו הקרבן כמו שאנו בודקין בחולין לכתחלה, אין מאותם הלשונות ראייה.

אך הוסיף מיד:

אבל אין ספק שכמו שאנו בודקין לחולין לכתחלה מדרבנן לפי שיש לחוש למעוט המצוי, כך היו בודקין לכתחלה בקרבנות מפני חשש הסירכות

ג במסגרת רצון להקדים ככל שניתן את מקור חיוב בדיקת הריאה בכלל, כמענה למלעיזים:

לפי שקצת מהמון העם בקצת העתים ביום שימצאו כל הבהמות שישטמו באותו יום סרוכות בסירכא דקה שבדקות ומורפין אותה הם בועטין ומרחיבים פיהם ואומרים דברים שלא כהוגן נגד דברי רבותי ז"ל ואומרים ראו כמה לחצונו בגלותנו זה עד שלא יכולנו להרים ראש מרוב הגדרים אשר גדרונו וצרונו אותנו על האדמה ואומרים שהדרוק ההם בסרכות הדקות בכל הדרכים ההם אין אבוד ממנום של ישראל גדול מזה ואין זה לפי דעתם אלא תקנה וגזרה שתקנו וגזרו האחרונים ז"ל להרחקה יתירה כמו"ש בענין מראות הדמים למעוט בחינתנו בהם אמר רבי זירא בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות ספת דם כחדל יושבות עליה שבעה נקיים. ואתה רגיל להשיב להם שזו בדיקה שאנו בודקין עתה בריאה אינה תקנה ולא גזרה שתקנו או גזרו האחרונים, אלא שזו הבדיקה שאנו בודקין עתה בריאה אם יש בה סירכות אם לאו קבלה היא בידינו מאבותינו איש מפי איש מפי מרע"ה והלכה למשה מסיני ככל התורה שבעל פה.

ד הלכות קרבן פסח פ"א ה"כ. הלכות שגגות פ"ב ה"י. וכן ציין לפירוש המשניות פסחים פ"א מ"ו.

ה יציין שיום היחלול של הריב"ש הוא ב' אלול, בסמוך למסירת השעור.

ו שו"ת הריב"ש סימן קסג (אחרי שבריש דבריו השיג בארוכה על דברי הרמב"ם בהלכות שחיטה פ"ה ה"ג בחלוקה בין דרוסה המפורשת בתורה לבין שבע הטריפות שהן הלכה למשה מסיני – ע"ו"ש).

¹ שו"ת טוב טעם ודעת קמא סימן נ.

² בהתייחס לתשובת הריב"ש הוא כותב:

ושוב עורני היא דבתשובת הריב"ש סי' קס"ג: כתב להיפוך, דפשיטא ליה דברקן הריאה במקדש. הנה אמת זה לא ראיתי, אך אם אמנם זה גלוי וידוע שעפר אני תחת כפות רגלי הריב"ש ואיני כדאי אפילו להזכיר את שמו, מכל שכן לחלק עליו, אך היות כי בתורה הרשות נתונה כקמן כגדול שזין המה אומר אני כל מעיין במושבל הראשון ישפוט הדין עמי שלא היה שום בדיקת הריאה...

והוא מביא ראיות למכביר לדבריו מדברי חז"ל והרמב"ם בכ"ד (כאשר בסיום התשובה הוא משאיר בצ"ע – מצדדים אחרים – את לשון הרמב"ם בהלכות קרבן פסח פ"א ה"כ שהוזכרו לעיל).

החסד בה עסק השיג ר' אשר משוק מחנה־יהודה וממקומות נוספים עודפים וסחורה סוג ב', ואף סוג ג' וסוג ד', ועסק ב' עבודת הביורורים' להציל מתוכה את מה שראוי לשימוש. על רקע זה סיפר אחד מתלמידיו:

במטבח ישב פעם אחד החברים וברך ביצים. היו לו שתי תבניות לפתוח, ששים ביצים. פתח ביצה אחת ומצא דם, פתח שניה ומצא גם בה דם. ר' אשר עמד שם, וכשראה זאת אמר לו" לך הצידה ותן לי לפתוח". הוא התיישב והתחיל לבקע את הקליפות. שתי תבניות שלמות הוא פתח, ולא נמצא דם באף אחת מהביצים.

הייתי בתדהמה לפי הידיעה המוקדמת שלי הביצים האלו היו באחוזים מאד גבוהים של דם, אז איך קרה הפלא, האם זה תלוי מיהו הפותח?

שאלתי אותו והתשובה היתה, אכן כן. פלוני רצה למצוא דם אז הוא מצא דם. אני רציתי לא למצוא דם, אז לא היה דם. כלומר, הוסיף ר' אשר, אפילו אם היה דם בביצה, היא התהפכה לביצה ללא דם. הרצון והאמונה משנים את הטבע.

לפי אותו עקרון, אפשר להסביר שאם היו בודקים את הריאה במקדש, מתוך מחשבה שאולי היא טריפה, יתכן שהיו מוצאים בה סירכא וכיו"ב (והיה בכך משום בזיון), אך אי־הבדיקה מתוך רצון, אמונה ובטחון שהקרובן כשר, פועלת שגם אם היתה איזו בעיה היא תתהפך והקרובן כשר למהדרין, עד שאין כלל צורך לבדוק זאת.

תיקון המחשבה במקדש

ההסבר הזה מתאים במיוחד לעבודת הקרבנות במקדש, שהיא ביסודה עבודה

הריאה, בה מסתמכים על כך שרוב הבהמות הן בחזקת כשרות, מביקור ממומים, בו אין סומכים על החזקה הזו – ואפילו לא על הביקור המוקדם – אלא מבקרים היטב את הקרבנות ממומים סמוך להקרבתם¹? אדרבא, אם התורה מחייבת לבקר את הקרבן ממום, שהוא פחות מצוי, קל וחומר שיש לבדוק את הריאות שהטריפות מצויות בהן יותר! (כאשר את החשש של קרישת הדם אפשר לפתור בקלות על ידי מסירתו לכהן שימרס בו עד סיום הבדיקה, כפי שעושים ביום הכיפורים כאשר צריך להמתין בין קבלת הדם לזריקתו).

הוא מציע תירוץ: רש"י כותב שבהמה שהוחזק בה ספק טריפות, ולכן היא צריכה בדיקה אחרי שחיתתה, "אין מכניסין אותה לעזרה לשוחטה משום 'הקריבהו נא לפחתך'".² ביקור המומים נעשה מחוץ לעזרה, לכן אין בזיון בביקור (או אפילו במציאת המום), אך אם יבדקו את הריאה אחר השחיטה בעזרה ינהגו בה כאילו היא ספק טריפה ויש בכך משום בזיון (ומכך מוכח שבדיקת הריאה היא מדרבנן,

ובקרובן העמידו על דין תורה כדי להנמנע מחשש בזיון גבוה).

בטחון קובע הציאות

אפשר להציע פירוש פנימי נוסף – שאולי מתקשר לדברי ר"ש קלוגר, כטעם פנימי עמוק יותר – לכך שבפשטות נראה (לדברי הרמב"ם עכ"פ) שאין בדיקה במקדש על פי סיפור על הרה"צ ר' אשר פריינד³. כידוע, לצרכי גמילות

ט ראה הלכות תמידין ומוספין פ"א ה"ט.
י יומא פ"ד מ"ג.

יא זבחים עד, ב ד"ה "נפולה" (והביאו הש"ך י"ד קי, לה).
יב מופיע בספר ר' אשר עמ' 310 ובחבורת אשרי האישי

מירושלם¹⁷. ירושלים היא המקום של שלמות היראה (יראה־שלם)¹⁸, ובחסידות מבואר¹⁹ שעיקר היראה מתבטאת דווקא בדבורו של האדם (כאשר הוא מרגיש ש"שכינה מדברת מתוך גרונו"²⁰). לפי זה, המעגל הרחב עוד יותר, של קדושת ארץ ישראל כולה, היא בעיקר תיקון קדושת המעשה, המתבטאת במיוחד בריבוי המצוות התלויות בארץ.

שלשת לבושי הנפש, מחשבה־דבור־מעשה, מכוונים גם כנגד העולמות ב"ע וכנגד האותיות הוה שבשם (המחשבה היא לבוש הבינה, הדבור הוא הלבוש המבטא את המדות והמעשה הוא לבוש כחות המוטבע בכלל והמלכות בפרט)²¹. למעלה מכל המדרגות הללו, כנגד ה"י שבשם – עולם האצילות, החכמה שבנפש – שהוא בטול במציאות, למעלה מכל לבוש. מדרגה זו שייכת לקדש הקדשים, לפני ולפנים, בו שורה השכינה (כמבואר בשם הרב המגיד שבספירת החכמה שורה "אחד האמת"²²).

ולסיכום:

י	קדש הקדשים	בטול במציאות
ה	המקדש	קדושת המחשבה
ו	ירושלים	קדושת הדבור
ה	ארץ ישראל	קדושת המעשה

¹⁷ ישעיה ב, ג, מיכה ד, ב, וכן נאמר "דברו על לב ירושלים" (ישעיה מ, ב) ו"ידבר... את כל הדברים האלה בירושלים" (ירמיה ל, ו).

ורמז: "ודבר הוי' מירושלם" עולה 864, "עבדו את הוי' בשמחה" (תהלים ק, ב), שמחה במילוי, ד פעמים (ממוצע כל מלה בביטוי וכל אות בשמחה במילוי) יראה, שהיא שלמות הדבור כמבואר בפנים (כל הבטוי "כי מציון תצא תורה ודבר הוי' מירושלם" עולה 2192, 16 פעמים 137, המתחלקים ל"מציון... מירושלם" העולים 6 פעמים 137 ולשאר העולה י"פ 137, ודוק).

¹⁸ יח' בראשית רבה נו, י. ראה מאמרי אדה"ז עה"ת ח"א עמ' רצה; לקומ"ת א, ד, ובכ"מ.

¹⁹ יט' ראה לדוגמה פרי הארץ פרשות תזריע ושפטים. ובכ"מ. כ' ע"פ זהר ח"ג ז, א; רלב, א; רסה, א; שמות רבה ג, טו; ועוד.

²⁰ כא ספר הליקוטים בראשית פ"א.

²¹ כב תניא פל"ה בהגהה. ראה פלה"ר ד"ה "ואשה אחת" פ"ז (סא, ד).

של מחשבה – הקרבן נפסל ואפילו מתפגל במחשבות שאינן ראויות²³, ונדרשת בו לכתחילה עבודת מחשבה רבה, כפי שמאריך הרמב"ם²⁴:

כל הזבחים צריך העובר שתהיה מחשבתו לשם הזבח ולשם בעליו בשעת זביחה ובשעת קבלת הדרם ובשעת הולכת הדרם ובשעת זריקתו על המזבח... וצריך שתהיה מחשבתו בשעת שחיטת העולה לשם ששה דברים לשם הזבח ולשם הזוהב ושהזוהב

להשם ברוך הוא ושיקטירו לאישים ושהקטרתו לריח בלבד ושריה זה נחת רוח לפני השם... והשוהט חטאת ואשם צריך שתהיה מחשבתו לשם אותו החטא שבא עליו.

בעומק יש לומר שענינו הכללי של בית המקדש – בהנהגת הכהנים העובדים "בחשאי וברעותא דלבא"²⁵ – הוא תיקון המחשבה, שתהיה כולה קדושה לה', מלאת אמונה ובטחון, וגם הדבור והמעשה שבמקדש הם,

באופן יחסי, דבור ומעשה שבמחשבה²⁶. חלק מקדושת המחשבה הוא המחשבה שהקרבן – הקרב לשם כל הדברים הנעלים הללו – ודאי יהיה כשר ויקובל ברצון.

אפשר להרחיב את ההתבוננות, ולהסביר שכשם שקדושת המקדש היא בעיקר קדושת המחשבה, כך קדושת ירושלים היא בעיקר קדושת הדבור – "כי מציון תצא תורה ודבר הוי'

²³ יג' ראה זבחים פ"ב. הלכות פסוקי המוקדשין פרקים יג' יח (וראה בפרט ריש פ"ח).

²⁴ יד' הלכות מעשה הקרבנות פ"ד הלכות י"א.

²⁵ טו' זהר ח"ג לט, א"ב.

²⁶ טז' וראה תניא פמ"ב.

כשם שקדושת
המקדש היא
בעיקר קדושת
המחשבה, כך
קדושת ירושלים
היא בעיקר
קדושת הדבור
וקדושת ארץ
ישראל כולה היא
בעיקר קדושת
המעשה

שיעור

תיקון הוצאת שם רע

בתולת ישראל

קיצור מהלך השיעור

באלול תשע"ב התקיימה סדרת התוועדויות התעוררות בכל רחבי הארץ. המובא כאן הינו חלק מופלא מתוך אחת ההתוועדויות, שעסקה ביכולת **להשתקם מחשברים ולחזור לתמימות**, ובו התבארו דברי הזהר על מצות **"מוציא שם רע"**, שהופכים אותה לאקטואלית מאד לכלל ולפרט – המצוה להכיר בכך שמה שנראה כמשבר נוראי אינו אלא "הוצאת שם רע", שכאשר עושים עליה תשובה ניתן לגלות את התמימות הבתולית שמעולם לא נפגמה. הזהר מביא לכך ארבע דוגמאות – הוצאת שם רע על **ארץ ישראל** (חטא המרגלים), על **תורת ישראל** (שבירת הלוחות) ועל **עם ישראל** (חטא העגל) וכן הוצאת שם רע על **הצדיק** (על אסתר המלכה שנלקחה לבית אחשורוש) – ובשיעור מוסברת ההשלכה שלהן בעבודה הנפש שלנו. זהו שיעור יסודי ונפלא, שלקוצר היריעה מובא כאן רק בחלקו, והרוצה להעמיק עוד מוזמן לחזור לדברים במקורם (בסדרת 'שיעורים והתוועדויות' או במכון גל עיני).

שיקום המשבר

לבין חדש אלו שמזלו מזל בתולה. צריך להבין מה המסר – מה רוצים מאתנו? לוחות הברית הראשונים נשברו בשבעה עשר בתמוז^ג, והזהר הקדוש על הפרשה – שנלמד באריכות – אומר ששבירת הלוחות היא כמו שבירת בתולים. משה רבינו שבר את הלוחות, "אשר שברת"^ד ישר כחך ששברת^ה, כך הקב"ה

המזל של חדש אלול, חדש הרחמים, הוא מזל בתולה^א. יש מצוה "לחיות עם הזמן", עם פרשת השבוע, כפי שלימד אותנו אדמו"ר הזקן^ב. והנה, בפרשת שבוע, פרשת כי תצא, יש את הריכוז הכי גדול בתורה של המלה בתולה. סימן שיש קשר ושייכות עצמית בין פרשת כי תצא

ג תענית כז, ב.

ד שמות לד, א.

ה רש"י על דברים לד, יב.

נרשם ע"ו איתואל גלעדי. לא מוגה. ט' אלול תשע"ב - ערד.

א ספר יצירה פ"ה מ"ח.

ב לוח "היום יום" ב' חשון.

מזל בתולה. מה ההקשר? על פי פשוט הקשר לא חיובי. זו פרשה של מוציא שם רע. "כי יקח איש אשה ובא אליה ושנאה"^ט – הוא התחתן עם אשה ופתאום, במקום לאהוב אותה, כפי שראוי, הוא שונא אותה. לכן הוא שם לה עלילות דברים וטוען בפני בית הדין שלא מצא לה בתולים. הסיפור מחולק לשתי פרשיות בתורה – פרשיה ראשונה שאומרת מה הדין כאשר הוא משקל, והפרשיה השנייה מה צריך לעשות אם חס ושלום אמת הדבר, שלא נמצאו בתולים לנערה. הביטוי "בתולת ישראל" מופיע דווקא בפרשיה הראשונה, כאשר הוא משקל, סתם מעליל עלילות דברים על בחורה תמימה. שם כתוב שצריך לייסר אותו – לתת לו מלקות – וגם לקנוס אותו במאה כסף שצריך לשלם לאבי הנערה, והכל כי "הוציא שם רע על בתולת ישראל". משהו חמור מאד.

רעיא מהימנא על הפרשה

בפרשת כי תצא יש הכי הרבה מצוות בתורה – **עד** מצוות מתוך **תריג** מצוות התורה, "**עד** הוי' בכס"^א – משהו פלאי, אין פרשה כל כך מלאה וגדושה במצוות ה' כמו פרשה זו. יש חלק בזהר שנקרא רעיא מהימנא, שהוא בעצם הסודות שמגלה נשמת משה רבינו כאשר היא מופיעה בפני רשב"י והחברים, והנושא העיקרי שלו הוא טעמי המצוות. כל הזהר על פרשת כי תצא הוא רק החלק שנקרא רעיא מהימנא, ומתוך ריבוי המצוות העצום בפרשה הוא בוחר לפתוח דווקא במצווה הזו.^ב

עיקר הפרשה בזהר הקדוש הוא ביאור המצוה של מוציא שם רע על בתולת ישראל – כמה שהדבר הזה חמור, וכמה שבתולת ישראל היא תמיד טהורה ותמימה. עם כל המשברים שהיא עברה היא עדיין תמימה, היא בתולה, בהתאם

אמר לו. בכל אופן, יש פה משהו שבו, בחינה כל שהיא של שבירת כלים. העם עבר משבר. חדשים תמוז ואב שניהם חדשים קשים והנה מגיע חדש אלול, אחרי משבר, ומזלו בתולה. אחרי שאדם עבר משבר, חלילה – ומי לא עבר משבר בחיים? אחד פחות ואחד יותר –

מאד קשה שהוא ישתקם וירגיש עצמו מחדש 'בתולה'. מהו מצב נפשי של בתולה? שהאדם לא נשבר ולא נפגם מעולם, שהוא תמים. קראנו בשבת שעברה "תמים תהיה עם הוי' אלהיך". לא פשוט בכלל להיות תמים, להיות במצב שאף אחד לא פגע בי ולא פגם אותי אף פעם. אחרי משבר קשה, שבירת לוחות, חורבן הבית – איך יתכן שהעם שלנו יתאושש כל כך ויתחזק כל כך עד שחוזרים למצב של בתולה?! זה בדיוק המסר

הרוחני של חדש אלול, מזל בתולה. יש מזל בו אנחנו יכולים לחזור להיות "בתולת ישראל" (זהו המזל שלנו, סוד "אין מזל לישראל"^ג – על ידי האין, המזל שלנו, אנחנו יכולים להברא מחדש יש מאין).

"כי הוציא שם רע על בתולת ישראל"

הביטוי "בתולת ישראל" מופיע רק פעם אחת בחמשה חומשי תורה^ד – בפרשה שלנו, שבהשגחה פרטית קוראים תמיד בלב חדש אלול,

י דברים יח, יג.

ז בעש"ט עה"ת לך אות כו; ע"פ שבת קנו, א.

ח בנ"ך הוא חוזר בירמיה יח, יג; לא, ג (מהפסוק ר"ה, נתבאר בארוכה בחלקו הראשון של השיעור); לא, כ; עמוס ב, ה.

ט דברים כב, יג.

י דברים כב, יט.

יא שמאל"א יב, ה. ראה צמח צדיק סוף פרשת כי תצא.

יב זהר ח"ג רעה, ב ואילך.

הוצאת שם רע על בתולת ישראל היא אמירה שכח חיצוני - כח של גוי או כח של רע - השתלט על נקודת הקדושה של בתולת ישראל

הוא צריך להיות מודע לכך שאי אפשר לפגוע ואי אפשר לפגום בכלל בעצם הנקודה של קדושת ישראל, של בתולת ישראל. לכן, אם הוא מדמה לעצמו שמישהו משתלט על בתולת ישראל ושובר אותה הוא חייב עונש חמור, כי הוא משקר. גם חז"ל בנגלה דאורייתא אומרים שלשקר בענין הזה חמור בכפלים אפילו מלעשות מעשה¹⁷.

מה המרגלים אמרו לגבי ארץ ישראל? שהגוים - קליפת הגוים שהיו פה - כל כך השתלטו על קדושת הארץ ש"חזק הוא ממנו"¹⁸, "אפילו בעל הבית לא יכול להוציא את כליו משם"¹⁹. כלומר, שאי אפשר לשחרר את הניצוצות הקדושים הטמונים וקבורים בעמקי הקליפות בארץ ישראל. אי אפשר לעשות את העבודה של "ושבית שביו וראית בשביה אשת יפת תאר"²⁰, כי הקליפות השתלטו לגמרי על ארצנו הקדושה. מי שאומר כך מוציא שם רע על בתולת ישראל, כי ארץ ישראל היא בתולת ישראל, היא לא נטמאה ושום גוי בעולם,

שום כח רע בעולם, לא יכול להשתלט על הארץ. למה הדבר דומה היום? לכאורה השתלטו על הארץ אומות העולם, וגם כחות שלא מאמינים בתכלית בשלמות האמונה, ולמראית עין הם בעלי הבתים על מה שמתרחש כאן בארץ. מישהו יכול להרים ידים ולומר שההשתלטות

למזלו של חדש אלול. זהה הוא פנימיות התורה, נשמתא דאורייתא, וממילא יוצא שכל השבוע של פרשת כי תצא - הלב של חדש אלול, מזל בתולה - נועד לתקן את הענין של הוצאת שם רע, לא להוציא שם רע על בתולת ישראל.

זהה נותן ארבע דוגמאות להוצאת שם רע על בתולת ישראל. אלו ארבע דוגמאות עמוקות, אבל גם מאד נוגעות לנו לנפש ולחיי היום-יום שלנו בארץ ישראל. צריכים להבין, חוץ מהפשט הפשוט שקוראים בתורה, מה המשמעות בפנימיות, מוסר ההשכל, של הוצאת שם רע. ממילא נבין מה צריך לעשות בעבודת ה', לתקן בחדש אלול, כדי להחזיר לכולנו את מזל בתולה.

הוצאת שם רע של המרגלים על הארץ

הדוגמה הראשונה היא המרגלים, שהוציאו שם רע על ארץ ישראל²¹. העונש שלהם היה חמור מאד, יותר חמור מהעונש

של מוציא שם רע בפרשתנו. על כך הזהר אומר שיש הרבה מדרגות בהוצאת שם רע, כאשר העונש תואם את חומרת המעשה. אצל המרגלים חטא הוצאת שם רע היה חמור מאד, כי הוציאו דבה רעה על ארץ ישראל.

הכלל הוא שכל הוצאת שם רע על בתולת ישראל היא אמירה שכח חיצוני - כח של גוי או כח של רע - השתלט על נקודת הקדושה של בתולת ישראל. אומר הזהר שככל שאדם לומד רזין דאורייתא, קשור לפנימיות התורה,

יז ערכין טו, א. וראה תורה תמימה עה"פ שהעושה מעשה - אונס ר"ל - גם הוא בבחינת אונס בידי יצרו הרע, אך בהוצאת שם רע אין שום הנאה והיא מבטאת רוע 'לשמו'.
טו במדבר יג, לא.

טז ערכין טו, א.

יז דברים כא, יא.

יג במדבר יג, לב.

מי שחושב, אפילו
מהרהר לשניה
אחת, שהארץ
שלנו נתנה בידי
מי שלא יהיה –
אם מדובר בגוי,
או גם במי שאינו
גוי אבל אינו נוהג
לפי אמונת ישראל
הטהורה – הוא
מוציא שם רע על
בתולת ישראל

מארי דמתניתין, מפרשים הכל על פי הפשט, ומפשט מגלת אסתר באמת משמע שאסתר המלכה נטמאה על ידי אחשורוש^כ. הזהר אומר שמי שיכול לומר כזה דבר חי בממד החיצוני של המציאות, אבל הזהר שולל ומגנה זאת – חס ושלום לומר שאסתר, "בתולת ישראל", נטמאה על ידי גוי!

אז מה באמת קרה? הזהר מאריך, דבר מפורסם, שגם למרדכי וגם לאסתר היה כח קבלי אדיה, והיא יכלה להפריד מעצמה את ה'שדה' שלה (מה שנקרא בלשון התניא הנפש הבהמית, או היצר הרע). לכל אחד יש את השד שלו. באנגלית שייד (shade) הוא צל – לכל אחד יש את הצל שלו, הצד החשוך שלו^{כא}, וצדיק גדול יכול להפריד אותו מעצמו ולשלוח אותו בשליחותו (כמו שהמהר"ל מפראג עשה גולם ושלח אותו לעשות 'מבצעים').

כך, אומר הזהר בוודאות, בעל סוד יודע שאסתר לא נטמאה ר"ל על ידי אחשורוש. היא נשארה טהורה לגמרי, והיא עדיין שוכבת בחיקו של מרדכי היהודי^{כב}, ה"צדיק יסוד עולם"^{כג}. כתוב "ותהי לו לבת"^{כד}, "לבית"^{כה}, ובעצם היא היתה נשואה למרדכי ולא נטמאה אף פעם על ידי אחשורוש. אחשורוש ראה אותה, התייחד איתה, אבל עם מי הוא התייחד? עם שדה שהיא שלחה. היא פשוט פצלה את עצמה – פיצול אישיות למעליותא^{כז}, שהיא מסוגלת לפצל את עצמה – ושלחה את השד שלה.

הזהר אומר שהראשון שעשה כך בתורה הוא יוסף הצדיק, כאשר אשת פוטיפר תפסה אותו חזק ואמרה לו "שכבה עמי"^{כז}. יוסף השאיר את בגדו אצלה – "ויעזב בגדו בידה וינס ויצא

היא עד כדי כך שאין בעל הבית יכול להוציא את כליו מכאן – 'אין מה לעשות, מקרה אבוד, חס ושלום'.

מה הטעות? מה השקר? המחשבה והדבור שמישהו תפס את הארץ, שאומר שהארץ שלי, שהמדינה שלי. אולי הוא צודק? אולי המדינה שלו, אולי הכל שלו? מי שחושב, אפילו מהרהר לשניה אחת, שהארץ

שלנו נתנה בידי מי שלא יהיה – אם מדובר בגוי, או גם במי שאינו גוי אבל אינו נוהג לפי אמונת ישראל הטהורה – הוא מוציא שם רע על בתולת ישראל.

שוב, הדוגמה הראשונה בזהר להוצאת שם רע על בתולת ישראל היא דימוי שהמצב בארץ נתון לשליטת החיצונים – מי שלא יהיו – ושזה 'גדול עלינו', שאין מה לעשות וצריך להשלים עם המציאות. יש מישהו שחי בטבע – יש מציאות, 'זה מה יש', וחייבים להשלים אתה. לחשוב ככה, שיש פה מציאות של השתלטות על קדושת ארץ ישראל – חס ושלום, רחמנא ליצלן.

הוצאת שם רע על אסתר המלכה

הדוגמה של הזהר היא מאסתר המלכה, בעלת רוח הקדש^{כח}, שעל ידה נעשה נס פורים (שהוא הקדמה לנסים ולנפלאות של מלך המשיח^{כט}). מה היא הוצאת שם רע על בתולת ישראל? לומר שאסתר המלכה נטמאה על ידי אחשורוש, המלך הגוי הרשע.

כאן הזהר אומר משהו מדהים, שבעלי הנגלה,

כ ראה מגילה יג, ב וטו, א.

כא ראה גם שיעור ר"ח שבט ע"ח והבאים אחריו.

כב זהר ח"ג רעו, א.

כג משלי י, כה.

כד אסתר ב, ז.

כה מגילה יג, א.

כו ראה באריכות גם בשיעור י"ז אדר תשע"ח.

כז בראשית לט, ז.

יח מגילה יד, ב.

יט וראה גם בהקדמה לאור חדש (למהר"ל). ובכ"מ.

ישראל, על "בתולת ישראל". יש משהו בבת יהודיה – במדרגה גבוהה, שתיכף נסביר – שגם כאשר על פי פשט נדמה שמישהו פגע בה, היא לא נפגעה בכלל. זה משהו עמוק-עמוק בנפש, בתורת הנפש, שהיא יכולה להפריד בתוכה בין עצמה לשד שלה, והם שני דברים שונים לגמרי, אישיות אחת ואישיות נבדלת.

השרש באצילות בלתי-פגיע

מה באמת הסוד? הזהר אומר שמי שיכול בפועל לעשות כמו אסתר המלכה הוא נשמה דאצילו. אסתר היא נשמה גבוהה של אשה ששרש נשמתה ממלכות דאצילות, שניצוץ השכינה הקדושה מתלבש בתוכה ממש, בסוד "ותלבש אסתר מלכות"^{לד} – היא רוח הקדש, היא השכינה, היא בתולת ישראל. במי שבדרגה הזו אף אחד בעולם לא יכול לפגוע. הזהר אומר שעל כך נאמר "לא יאונה לצדיק כל און"^{לה}.

יש אשה במדרגה גבוהה שהיא באמת לא פגיעה, עד כדי כך שהזהר שואל – אם בתולת ישראל לא פגיעה בכלל, איך בכל אופן כתובים בתורה דיני אונס, גם בתורה שבכתב וגם בתורה שבעל פה? יש מסכתות שלמות של הלכות שנוגעות לפיתוי ואונס וכיו"ב, נושאים שמרוכזים בעיקר בפרשתנו. איך יתכן?

הזהר אומר שאשה ממלכות דאצילות, מעולם האצילות, אינה פגיעה גם על פי פשט – לא שייכת אצלה מציאות של אונס. במי ששייכת לעולמות התחתונים ב"ע כן יכולה להיות פגיעה על פשט, אבל הזהר אומר שלכל אחת, גם מי שלא מאצילות, יש שרש באצילות. הדבר נוגע

החוצה"^{כח} – והזהר אומר שהבגד שהוא השאיר בידיה הוא השד שלו (סוד "יוסף שידא" המוזכר בתלמוד^{כט} ובוהר^ל). גם ליוסף הצדיק יש שד וגם לאסתר המלכה יש שד, אבל יש להם כח גדול לפצל – לשלוח את השד לעשות את העבודה של השד, לשלוח את הגלם לעשות את המבצע אצל הגוים. הזהר אומר שיש בגד ויש לבוש. הוא לא השאיר את הלבוש שלו – לבוש הוא קדוש – אלא את הבגד שלו, לשון בגידה. לכל אחד יש בגד, היכולת שלו לבגוד בקדושה, לבגוד בבת הברית שלו, בתולת ישראל האמתית, ואת הבגד הוא יכול להוציא מעצמו ולשלוח-לתת למי שהוא רוצה.

הזהר כאן בפרשה משהו בין שרה אמנו לאסתר המלכה. שרה אמנו נלקחה לארמונו

של פרעה המלך שרצה לנגוע בה, רצה לפגוע, לפגוע בה^{לא}. אבל אצל שרה אמנו הקדושה היתה חזקה כל כך שככל שהוא נסה להתקרב אליה הוא נענש, היו מלאכים שהכו אותו בהוראתה כשהוא נסה להתקרב, "על דבר שרי אשת אברם"^{לב}. היו לה כל מיני מלאכים לרשותה, והיא היתה אומרת לכולם להכות אותו והם הכולג – "על דבר שרי אשת אברם". שרה אמנו לא היתה צריכה להתפלג ולשלוח את השד

שלה, ואין שום הוה-אמינא בכלל – גם לבעלי הנגלה של התורה – שח"ו פרעה הצליח לפגוע בה. לעומת זאת, אצל אסתר נדמה בפשט שהיא נפלה בידי אנס גוי, ורק הזהר אומר שחס ושלום לומר כך, ומי שאומר כך מוציא שם רע על בת

כח שם פסוק יב.

כט עירובין מג, א; פסחים קי, א.

ל זהר ח"ג רנג, א; רעז, א; ד"ח (מרגליות) מדרש הנעלם כא, ב.

לא ראה בראשית יב, טו.

לב שם פסוק יז וברש"י עה"פ.

לג ראה רש"י שם.

לד אסתר ה, א.
לה משלי יב, כא.

התחתונות יתכן אונס בחיצוניות המציאות, חיצוניות ה'פסיכי' – שבו, משה, התמוטטות עצבים, איך שלא נקרא לזה. אבל אפשר להחזיר את התולים. איך? כשעולים לשרש, לעולם האצילות, ל"אסתר קרקע עולם היתה"^ט (לשון שסודה מבואר בזהר שם).

לתקוע את עצמנו בידי החתן העליון

לפני שנעזוב את אסתר, והדברים העמוקים בזהר ביחס אליה, איך אפשר להבין שאסתר שלחה את השדה שלה לאחשורוש ולא נפגמה? איך הענין יובן אצלנו, אנשים פשוטים, בלי מיסטיקות ופיצול-עצמי בגשמיות ממש?

המאור הגדול הראשון שנולד בח"י אלו, עוד שבוע, הוא מורנו הבעל שם טוב. אחד הדברים החשובים ביותר שהוא למד אותנו הוא ש"במקום מחשבתו של אדם שם הוא נמצא ממש"^מ.

נצייר לעצמנו: אסתר היא אנוסה בעל כרחא – לפי הפשט, כפי שמובן לבעלי משנה, שלא עמדו על הסוד – תפוסה בידים הכי טמאות של אחשורוש הרשע, מוסרת את הנפש כדי להציל את עם ישראל. אף על פי כן, הזהר אומר שהוא לא נגע בה, אלא רק במעטפת החיצונית שלה, שנפרדה ממנה לגמרי, שהיא שלחה אליו. שוב, איך אפשר להבין זאת אצלנו, לאור תורת הבעל שם טוב? פשוט לומר שאסתר נשארה חבוקה ודבוקה במרדכי היהודי, בעלה, צדיק האמת, בכח המחשבה שלה. היא נשמה גבוהה באמת, וככל שהנשמה יותר גבוהה, כח המחשבה שלה יותר חזק.

היא נמצאת ממש במקום המחשבה שלה, ומה שנדמה לך, כצלם שבא לצלם את האירוע, הוא פשוט טעות, דמיון, טעות אופטית של עלמא דשקרא (ומי שמאמין לצלם – מעמיד צלם בהיכל ר"ל). זהו עולם השקה, כך שיש כל מיני

לרפואת הנפש – במיוחד של בת, אבל כולנו "בתולת ישראל". בשרש, באצילות, "אני הוי' לא שניתי"^{לו} "וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים"^{לז}. – "כבודי" היינו המלכות, בתולת ישראל, ו"כבודי לאחר לא אתן" – הקב"ה לא נותן את "כבודי" ואת "תהלתי" לפסילים-פסולים, ח"ו.

צדיקים ורשעים כנגד עולמות אבי"ע

כאן הזהר כותב משהו שנוגע לתחלת ספר התניא, בו מתבארת החלוקה בין הדרגות השונות של הנשמות: הזהר אומר בפשט ש"צדיק וטוב לו" היינו נשמה דאצילות, ושם לא יתכן גם בפשט שום אונס – "אני הוי' לא שניתי". לעומת זאת, נשמה מעולם הבריאה, עולם עם מודעות עצמית, נקראת "צדיק ורע לו". בעולם היצירה "רשע וטוב לו"

ובעולם העשיה "רשע ורע לו":

אצילות	צדיק וטוב לו
בריאה	צדיק ורע לו
יצירה	רשע וטוב לו
עשיה	רשע ורע לו

מענין שהבינוני, העיקר של התניא, כלל לא נמצא כאן בזהר^{לח}. בכל אופן, בשלש המדרגות

לו מלאכי ג, ו.

לז ישעיה מב, ח.

לח וראה שעשועים יום יום בלק יום ג – ובכ"ד – שיש בחינה בה הבינוני הוא בסוד איוב ש"לא היה ולא נברא אלא משל היה" (ב"ב יד, ב), ודוק.

לט סנהדרין עד, ב.

מ כש"ט (קה"ת) אותיות רח, רל, רפג.

איך אפשר להבין שאסתר שלחה את השדה שלה לאחשורוש ולא נפגמה? איך הענין יובן אצלנו, אנשים פשוטים, בלי מיסטיקות ופיצול-עצמי בגשמיות ממש?

ככל שהנשמה יותר גבוהה, כח המחשבה שלה יותר חזק

אנחנו בימי הרחמים בהם משה עולה לקבל שוב את הלוחות השניים, תורה של בעלי תשובה. בימים האלה במיוחד אסור להוציא את השם הרע הזה, אסור לומר, חלילה, שהתורה הזו נופלת מהתורה הראשונה שנשברה

מסכימים לו לפי נגלה – שעל הלוחות הראשונים היו כתובים עשרת הדברות של פרשת יתרו ועל הלוחות השניים עשרת הדברות של פרשת ואתחנן על הלוחות השניים, שיש בהם קצת שינויים, המתאימים לתורה של בעלי תשובה). בימים האלה במיוחד אסור להוציא את השם הרע הזה, אסור לומר, חלילה, שהתורה הזו נופלת מהתורה הראשונה שנשברה. אדרבא, הבתולים של התורה חוזרים.

זההר מסביר שיש מי שאומר שהלוחות השניים הם סתם, הם בדיעבד. מה הוא שוכח? נכון שהלוחות הראשונים היו "מעשה

אלהים"^{מב} ובלוחות השניים ה' אומר למשה "פסל לך"^{מג}, אבל הוא לא מדייק בכך שהפסוק מסיים "וכתבתי עליהם את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת". כלומר, הקב"ה כתב שם מה שהיה קודם, ואפילו כתב בבחינת "כפלים לתושיה"^{מד} כפי שאומרים חז"ל^{מה}. עוד יותר, דווקא בלוחות השניים היה קירון עוד פני משה^{מו}, כאשר הוא ירד מההר בפעם השניה ביום המחילה, יום כפור^{מז}.

אפשר להחזיר את התורה לאחר משבר

איך אפשר לקחת את הווארט הזה וגם לפשט אותו, שיהיה שייך לכל אחד מאתנו? יש הרבה תלמידי ישיבה שלמדו הרבה מאד תורה, ולדאבוננו משום מה – אולי כי למדו לא

טעויות אופטיות. הצלם מצלם אותה אצל אחשורוש, אבל היא ממש לא שם – ככל שהיא תוקעת את מחשבתה שהיא כעת בידיו האוהבות והחובקות של מרדכי היהודי היא ממש בידיו. "במקום מחשבתו של אדם שם הוא נמצא ממש", וכל מי שלא מבין זאת חי ממש בממד החיצוני של עלמא דשקרא. כך אפשר לתרגם את דברי הזהר, שיגעו ממש בחיים של כל אחד מאתנו.

כל אשה – וכולנו בתולת ישראל – צריכה כל הזמן לתקוע את עצמה כ"חבוקה ודבוקה בך" (פיוט שאומרים בסוכות). יש לי

בעל – לכולנו יש בעל, החתן העליון, הקב"ה, ואם אני חסיד יש לי גם בעל שנקרא רבי – ואני כל הזמן בתוך הידים החובקות שלו, וממילא שום דבר בעולם לא יכול לפגוע בי. גם אם עברתי משברים בעבר, ברגע שאני תוקע את עצמי בתוך הידים שלו אני מתרפא – הבתולים חוזרים, מזל בתולה. עד כאן הדוגמה השניה.

הוצאת שם רע על התורה לאחר שבירת הלוחות הראשונים

הדוגמה השלישית בזהר היא מי שמוציא שם רע על התורה הקדושה ואומר שלאחר שבירת הלוחות בשבעה עשר בתמוז – שכבר הזכרנו – הדרגה הגבוהה של התורה לא חוזרת. הוא טוען שמה שנשבר בתורה אף פעם לא חוזר ולא יחזור, הוא אבוד, וכל מה שהיה בלוחות השניים יותר נמוך. אנחנו בימי הרחמים בהם משה עולה לקבל שוב את הלוחות השניים, תורה של בעלי תשובה^{מא} (יוצא כאן מהזהר – דבר שלא כולם

פרשת נצבים תרל"ה; לוח היום יום י"ז בתמוז. ועוד.

מב שמות לב, טז.

מג שם לד, א.

מד איוב יא, ו.

מה שמות רבה מו, א.

מו ראה מושב זקנים (מבעלי התוספות) על שמות לד, ל.

מז תענית ל, ב.

מא ראה שפת אמת לחדש אלול ד"ה "השיבנו איבנו";

קדושת התורה

היא קדושת
האמונה התמימה
שכל מה שכתוב
בתורה הוא אמת.
האמונה שכל
הסיפורים אמת,
פשוטו כמשמעו,
כמו שילד קטן
לומד

בבתוליות הילה, בתמימות שלו, זו אמת – וזו באמת אמת! אבל אם הילד 'מתבגר', מתפכח, פתאום הוא יכול להבין – מה הם כל הסיפורים שספרו לי כך וכך?!

מה קרה לנו לדאבוננו במאות השנים האחרונות? תופעה שנקראת ההשכלה, השכלה רעה, שהטילה דופי בתמימות של מה שכתוב בתורה. אחד הדברים הכי גרועים, שכנראה אף אחד מהצבור הקדוש כאן לא יודע, ב"ה, הוא בקורת המקרא וכל מיני מרעין בישין. אנשים כאילו חכמים מחוכמים, פרופסורים באוניברסיטה, מטילים דפי בטהרה הפשוטה של תורתנו הקדושה. זו דוגמה לכך שמישהו שבר את הבתולים של התורה.

האם יש לכך תיקון? אחד שלמד בקורת המקרא – השכל שלו נטמא, משהו נשבר בשכל, הלימוד הוציא לו את התמימות והאמונה הפשוטה מהשכל – יש לו תיקון או שהוא מקרה אבוד? יש לו תיקון! אסור לומר אחרת! התורה אף פעם לא נטמאה – אסור להוציא שם רע על התורה. גם אחרי כל הנסיונות של כל מי שלא יהיה לטמא את קדושת התורה – להוריד, להנמיך את הרמה – לא יעזור שום דבר. ה' אמת והתורה אמת ועם ישראל אמת וארץ ישראל אמת. זו הדוגמה השלישית של הזהר.

מחשבת משה שעם ישראל חטא

את שלש הדוגמאות הראשונות מסביר רעיא מהימנא עצמו, משה רבינו. אחרי שהוא גומר באליהו הנביא ומבקש רשות מרעיא מהימנא גם לומר משהו שיש לו, והוא נותן לו רשות. אליהו הנביא מתחיל לדבר, דורש עוד דרוש שלם של רזין דאורייתא, ובסיומו הוא אומר – אחרי שהוא משבח את גדולת משה רבינו – שגם אתה, משה רבינו, הוצאת שם רע על בתולת ישראל!

אחרי חטא העגל, כשמשה היה על ההר

נכו, עם ישות, עם גאווה – עברו איזה משבר. יש הרבה סיפורים שלבחור ישיבה שהיה עליו גדול קרה משבר בלימוד, מה שנקרא התמוטטות עצבים – התמוטטות עצבים מתוך המתח הגבוה של הלימוד (כמו מתח גבוה בחשמל). יש מתח גבוה של לימוד תורה, ובגלל הישות של האדם עלול משהו להתפוצץ שם – הוא לא מודע, חבל עליו, אבל כך קרה.

במקרים כאלה יש סיפורים של שנים, כמו כל התמוטטות, אבל השאלה היא – האם יש סיכוי בכלל שהתורה תתאושש? יתכן שהוא יחזור למצב הבתולה שלו? חייבים להאמין שכן, שהתורה לא נשברת! גם התורה הפרטית שלך, אפילו אם נראה שהיא נשברה בגלל הגאווה שלך – באמת התורה לא נשברה. יש לך תיקון, אתה תמצא את שרש הנשמה שלך וגם התורה תחזור לאיתנה, לבתוליה, בשלמות.

שיקום האמונה התמימה בתורה אחרי משברי בקורת המקרא

אפשר להסביר את הדוגמה הזו עוד קצת, בגוון אחר לגמרי, שמתאים לסוג אחר של אנשים: יש עוד ציור של דמיון שקרי, דמיון שוא, שמשהו נשבר בתורה והוא כבר אבוד. קדושת התורה היא קדושת האמונה התמימה שכל מה שכתוב בתורה הוא אמת. האמונה שכל הסיפורים אמת, פשוטו כמשמעו, כמו שילד קטן לומד. כאשר מכניסים ילד קטן לחדר זורקים עליו סוכריות ואומרים שהמלאך מיכאל עושה זאת^{מח}. זו אמת או לא? הרי תורה היא אמת^{מט}.

מח ראה שיחת ליל שמח"ת תש"א (סה"מ עמ' 29).
מט ע"פ מלאכי ב, ו.

משה רבינו הגיב? הוא כעס על אליהו הנביא? הוא הלך וחבק את אליהו הנביא, הודה לו מאד מקרב איש ולב עמוק, ואמר שמעכשיו איני רוצה לדרוש שום דרוש אם אתה לא תהיה אתי. צריך שנעבוד יחד, נשב ונדרוש תורה יחד.

אף אחד אחר לא אשם

כמו שעשינו קודם, איך נפשט את הדוגמה שתהיה שייכת לכולנו? במלים הכי פשוטות, מה זאת אומרת שהוא מתפלל במסירות נפש "למה הוי' יחרה אפך בעמך" ופתאום 'נורדים עליו' ואומרים לו 'חטאת, הוצאת שם רע על בתולת ישראל!?' ההפשטה של הענין היא שברגע שנדמה לך שמישהו אחד בעולם, מי שלא יהיה, אשם במשהו, מה שלא יהיה – הוצאת שם רע על בתולת ישראל!

כשה' אומר "לך רד כי שחת עמך", מי הם "עמך"? הערב רב שמשה רבינו קבל, והוא צריך לחזור בכל דור לתקן אותם.⁷¹ מי הם? כתוב בקבלה⁷² שאלה חלקים שהם אמנם מאד חיצוניים למשה, אבל הם שייכים בעצם לשרש נשמתו. אמרנו שלצדיק יש שד שהוא יכול להפריד מעצמו, וגם למשה רבינו יש ערב-רב. אני יכול לחלק בעצמי מה הערב-רב שלי ומה לא. אבל מה? אני צריך לומר שהוא שלי! במלים הכי פשוטות, הזהר כאן מלמד אותי, שאסור לי אף פעם – גם כשאני מתפלל לה' – לומר שמישהו אחר אשם במה שלא יהיה. מי אשם? אני אשם! הערב רב הוא אני – אני אשם.

ידוע ש**משה רבינו הפוך הוא השם**, אבל כאן 'אני אשם'. כמה שזה "אני אשם"? **בן עמרם**,

הקב"ה אמר לו "לך רד כי שחת עמך"⁷³, משה התחיל להתפלל במסירות נפש. ה' אמר שישמיד את העם ויעשה ממשה עם חדש⁷⁴, ומשה רבינו במסירות נפש וצדקות – על פי נגלה, פשוטו של מקרא – החל להתפלל, "למה הוי' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה וגו'"⁷⁵.

אליהו הנביא הוא כעת 'פסיכולוג' של משה רבינו, והוא אומר לו: משה, מה חשבת כשאמרת, במסירות נפש, "למה הוי' יחרה אפך בעמך"? חשבת שכאשר ה' אמר לך "לך רד כי שחת עמך" היה מדובר בעם ישראל, אבל חלילה וחס. חטא העגל שייך רק לערב רב, כלומר למרכיבים הטמאים שאיך שהוא הגיעו, חלחלו, לתוך קדושת עם ישראל. לא לעם ישראל עצמו, לא ללשד העצם של עם ישראל. הקב"ה אף פעם, 'בחיים שלו', לא התכוון שחטא העגל שייך לעם ישראל! וכשאתה אמרת "למה הוי' יחרה אפך בעמך" – העם שלך, ה' – בעצם הוצאת בכך שם רע על בתולת ישראל. כלומר, לפי הזהר, לפי אליהו הנביא, משה רבינו לא הבין בעצמו שבאמירת "לך רד כי שחת עמך" הכוונה היתה ל"עמך" שלך – העם שאתה קבלת, הערב רב⁷⁶, התולעת שבתוך עם ישראל, לפי הביטוי בחסידות⁷⁷, אבל לא הם עצמם. כעת פתאום משה רבינו מתפלל, "למה הוי' יחרה אפך בעמך" ה'.

שוב, את כל זה אומר אליהו הנביא למשה רבינו – אתה עצמך הוצאת שם רע על בתולת ישראל, עם ישראל קדושים, שלא חטאו כלל. איך

שוב, את כל זה אומר אליהו הנביא למשה רבינו – אתה עצמך הוצאת שם רע על בתולת ישראל, עם ישראל קדושים, שלא חטאו כלל. איך

נ שמות לב, ז.

נא שם פסוק י.

נב שם פסוק יא. ראה ברכות לב, א.

נג שמות רבה מב, ו.

נד תורת שלום עמ' 93 ובכ"ד.

נה ספר הליקוטים ואתחנן פ"ב.

נו שם שמות פ"ב.

הפסוק "לא יאָנה לצדיק כל און". גם כשרואים שהצדיקה נתנה בידי אחשוורוש הרשע – הוא לא טמא אותה ח"ו.

הדבר השלישי הוא שהתורה אף פעם לא נטמאה.

הדבר הרביעי הוא שעצם כנסת ישראל – לא רק צדיקים אלא כולם, ככלל – אף פעם לא אשמים. אסור להוציא לעז על כנסת ישראל. צריך רק אהבת ישראל. מי אשם? אני אשם. "לך רד כי שחת עמך" – "עמך" הוא אתה.

כדרכנו, אפשר לסדר את הדוגמאות כנגד יְהוָה מלמטה למעלה. נאמר ב'אותיות קצרות' – השרש של ישראל ככלל יותר גבוה גם מהתורה¹³. השרש של התורה הוא "תורת אמך"¹⁴, ה עילאה, והשרש של כלל ישראל הוא באבא עילאה, י שבשם. הצדיק הוא הו וארץ ישראל היא תתאה. ולסיכום:

י	עם ישראל
ה	תורת ישראל
ו	הצדיק
ה	ארץ ישראל

בקיצור, אנחנו בתולת ישראל, ועבודת אלול היא להחזיר את הבתולים. צריכים לדעת שאנחנו בתולה, הכל חלק, והולכים לשנה חדשה – "תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה"¹⁵. שה' יחתום אותנו לחיים טובים לאלתה, בספרן של צדיקים גמורים (בחינת "צדיק וטוב לו", כנ"ל), ושנוכה לכתובה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה בביאת משיח צדקנו תיכף ומיד ממש.

נד ע"פ בראשית רבה א, ד; תנא דבי אליהו רבה פ"ד: ופל"א. ראה עמק המלך ש"א פ"ב.
נח משלי א, ח.
נט מגילה לא, ב.

איש האלהים. זהו התיקון של משה, ולכן משה הולך ומחבק את אליהו הנביא, שלמד אותו את הענין. אף אחד אחר בעולם לא אשם אף פעם בשום דבר. זו תודעה של עולם האצילות – אף יהודי לא אשם בכלום. אם אני רואה איזה אשם אצל מישהו – מי אשם? אני אשם!

הדוגמה הראשונה שהסברנו היתה הוצאת שם רע ארץ ישראל במחשבה שאולי יש כוחות שמשתלטים על הארץ – איזו ממשלה רעה או איזה גוים, אמריקה. כעת סוגרים מעגל: למה נדמה שיש כוחות חיצוניים שמשתלטים על הארץ? זו רק בעיה שלי – כשאתקן את עצמי הם יעלמו, לא יהיו. מי אשם? אני. אין אף אחד בעולם שאשם בכלום. זו הדרגה הכי גבוהה.

סיכום ומבנה פנימי

נסכם את ארבע הדוגמאות:

הדבר הראשון – לא להוציא לעז על הארץ, לא לחשוב שמישהו משתלט כאן. הארץ קדושה, בתולת ישראל, אף אחד לא יכול להשתלט עליה.

הדבר השני הוא כח הצדיק. אסתר המלכה כאן מסמלת את הצדיק, ועליה הזהר דורש את

זו תודעה של עולם האצילות – אף יהודי לא אשם בכלום. אם אני רואה איזה אשם אצל מישהו – מי אשם? אני אשם!

למה נדמה שיש כוחות חיצוניים שמשתלטים על הארץ? זו רק בעיה שלי – כשאתקן את עצמי הם יעלמו, לא יהיו

שיעור

הלכות תמידין ומוספין פ"ו ה"ד

תפלת הכהנים

קיצור מהלך השיעור

"על שלשה דברים העולם עומד – על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים". בזמן הגלות עמוד העבודה הוא (רק) עמוד התפלה, אך העבודה כפשוטה היא עבודת הקרבנות בבית המקדש, שכאשר אין לנו זוכים לה בפועל אנו מקיימים אותה באופן של "ונשלמה פרים שפתינו", בלימוד הלכות הקרבנות. לומדי הרמב"ם, העוסק בכל ההלכות – גם אלו שאינו נוהגות בזמן הזה – זוכים לכך בהידור בימים אלו. אכן, בית המקדש הוא, כמובן, גם "בית תפלה" כפשוטה, ותוך כדי עבודתם המאומצת של הכהנים הם גם עוצרים לתפלה. שיעור הרמב"ם שלפנינו מתחיל בפירוט התפלה שלהם ושרשיה ועונה על קושיא שמתעוררת מתוכם ומשם הוא 'ממריא' למבנים הפנימיים המסתתרים בתוך התפלה הזו.

תפלת הכהנים

בתיאור סדר העבודה בבית המקדש בכל יום כותב הרמב"ם^א על תפלת הכהנים תוך כדי עבודת התמיד של שחר, שהיה קרב לפנות בקר: ואחר שמעלין האיברים לכבש מתכנסין כולן ללשכת הגזית והממונה אומר להם ברכו ברכה אחת והן פותחין וקורין אהבת עולם ועשרת הרברות ושמע והיה אם שמוע ויאמר ואמת ויציב ורצה ושים שלום.

נערך ע"י איתאל גלעד. שבת שופטים תשפ"ד – כפ"ח.
א הלכות תמידין ומוספין פ"ו ה"ד. משיעור הרמב"ם – ג"פ – ו' אלו לקמן ראה גם מדור 'הלכה לעיון ברמב"ם היומי' בחוברת דבר מלכות).

מקור דברי הרמב"ם במשנה במסכת תמיד^ב:
אָמַר לָהֶם הַמַּמְנֵה, בְּרָכוּ בְּרָכָה אַחַת, וְהֵן בְּרָכוּ. קְרָאוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים, שְׁמַע, וְהָיָה אִם שָׁמוּעַ, וַיֹּאמֶר, בְּרָכוּ אֵת הָעָם שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, אֱמֶת וַיְצִיב, וְעִבְדָּהּ, וּבְרָכָת כֹּהֲנִים...

ושם מרחיב הרמב"ם בפירושו המשניות:
כבר נתבאר בנמרא ברכות שהברכה הזאת שהיו מברכין תחלה היא אהבת עולם, ואחר כך כאשר תעלה השמש, כלומר התפשטות האור, מברכין יוצר אור, לפי שסדר ברכות אין מעכב כמו שנתבאר שם.

ב תמיד פ"ה מ"א.

היא "אהבת עולם"^ג – "ברכה אחת", יחידה ומיוחדת בכל התפלה^ד – שיש לה קשר פנימי הדוק למצות אהבת ה' שבקריאת שמע. לפי קבלה, בברכת "אהבת עולם" נכנסים ל"היכל האהבה" בו שוהים עד סיום כל קריאת שמע (כאשר בברכת "יוצר אור" נמצאים בהיכלות נמוכים יותר וב"אמת ויציב" כבר עוברים להיכל הבא, "היכל הרצון")^ה – אות נוסף לקשר ההדוק דווקא בין "אהבת עולם" וקריאת שמע, המצטרפות כאן יחד.

על סדר התפלה הזה – "אהבת עולם", עשרת הדברות וקריאת שמע – הקשה המאירי: יש לתמוה היאך היו מפסיקין בין הברכה והמצוה ר"ל בין אהבת לשמע.

כיצד מפסיקים בין ברכות קריאת שמע – שכאן היינו "אהבת עולם", המיוחדת שבברכות קריאת שמע^ו – למצות קריאת שמע? הרי בדרך כלל אסור להפסיק בין הברכה למצוה!

הוא מביא שלשה תירוצים – שנים בשם אחרים (שדעתו אינה נוחה מהם) ואחד שלו: פירשו רבים שעשרת הדברות נתקנו לאנשי משמר בק"ש עצמה וכדרך שאנו מפסיקין בסמיכת גאולה לתפלה בה שפתי רכיון דתקינו ליה כגאולה אריכתא דמי ואף כאן הואיל ונתקנה להם נתקנה ואינו הפסק ובטול סמיכות וכן באל מלך אחר שנתקן כן על פי הדרש להשלמת רמ"ח תיבות

והמעם שקוראים עשרת הדברים בכל יום מפני שהן יסוד הצווי ותחלתו [ובתרגומים אחרים: עיקר הדת וראשיתו]. וכבר אמרו בגבולים בקשו לומר כן אלא שכבר במלום מפני תרעומת המינים, ולא ביאר הבבלי מה היא תרעומת המינים, אבל נתבאר בתחילת ברכות ירושלמי, ואמרו בדין היה שיהו קוראין עשרת הדברות בכל יום, ומפני מה אין קוראין אותן? מפני מינת המינים שלא יהיו אומרים אלו לברך נתנו לו למשה בסניני, וכבר קבענו לשון זה בהלכות הירושלמי שהברנו.

ואחר כך אמר שהעם מברכין את העם שלש ברכות והם אמת ויציב, ורצה, ומודים, ושים שלום, לפי שהן כולן תפלה על ישראל, ולפיכך אמר בהם "וברכו את העם", וכל זה יהיה כשהם בלשכת הגזית.

אבל ברכת כהנים הידועה והיא "וברכך ה' וכו'" הרי הם אומרים אותה על מעלות

האולם אחר גמר עבודת התמיד כמו שיתבאר בפרק שאחר זה.

דברי הרמב"ם בפירוש המשניות מוסיפים לנו – מעבר לביאור על אמירת עשרת הדברות – שהכהנים לא השמיטו לחלוטין את ברכת "יוצר אור", אלא אחרו אותה לזמנה. עוד עולה מהם שתפלת הכהנים, שהוא מתאר ביד החזקה כרצף אחד, מתחלקת בעצם לשתי יחידות: היחידה ה'אישית', הכוללת את ברכת "אהבת עולם", עשרת הדברות וקריאת שמע, עם השלמת ברכת "יוצר אור" בהמשך – כלומר, ק"ש עם הברכות שלפניה, בצירוף המיוחד של עשרת הדברות – והיחידה ה'ציבורית', "מברכין את העם".

הפסק' בין "אהבת עולם" לק"ש

ה"ברכה אחת" שמצטרפת לקריאת שמע

ג כמפורש בברכות יא, ב (כפי שמביא הרמב"ם בפירוש המשניות). ובירושלמי בסוגיא (ברכות פ"א ה"ה) "מה בירכו? רב מתנא אמר בשם שמואל זו ברכת תורה", ועיי"ש ברוב מפרשים שהכוונה לברכת "אהבת עולם" שהיא מעין ברכת התורה (וראה טוש"ע ולבוש א"ח מז, ד שבאמירת "אהבת עולם" יוצאים ידי חובת ברכת התורה), כפי שמובח גם מההמשך "והלא לא בירכו יוצר המאורות וכו".

ד וראה שיעורי ה"ד מנחם אב תשע"ט, כ"א סיון תשע"ג ועוד שאם היה עליו לבחור לומר רק ברכה תפלה אחת ראוי היה לבחור בברכת "אהבת עולם".

ה ע"ח שמו"פ ב. וראה באריכות שיעור ד' מנחם אב (נדפס בגליון ואתחנן נחמ) תשע"ט.

ו ברכות יב, ב ד"ה "זה שביארנו שעשרת הדברות".

ז וראה עוד בדבריו קודם לכן "ששתי ברכות אלו אף על פי שעל ק"ש נתקנו, מ"מ אהבת עולם מיוחדת לה יותר שמזכיר בה ענין התורה".

לפי קבלה,

בברכת "אהבת
עולם" נכנסים
ל"היכל האהבה"
בו שוהים עד סיום
כל קריאת שמע

לדחות את אמירת "יוצר אור"
לאחר זמן¹:

ומ"מ עיקר הדברים לדעתי
שאיילו היו מברכים אשר קדשנו
במצותיו וצונו לקרוא את שמע
לא היה להם להפסיק אף בדומה
אלא במה שנתקן... אבל ברכות

אלו עקרון לעצמן נתקנו כמו שביארנו ואין קריאת
דברים שביניהם הפסק כלל.

קשר עשרת הדברות וקריאת שמע

על אף שהמאירי דוחה (בעדינות) גם את
התירוץ השני, ורואה בשלישי עיקר, ברור שתוכנו
נכון, עיקרי ומשמעותי – יש קשר פנימי הדוק
בין עשרת הדברות וקריאת שמע, ולכן הן
נסמכות זו לזו². הקשר העיקרי, כפי שהוא כותב,
הוא המופיע בירושלמי בסוגיין³:

מפני שעשרת הדברות כלולין בהן:

אנכי ה' אלהיך – שמע ישראל ה' אלהינו.

לא יהיה לך אלהים אחרים על פני – ה' אחד.

לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא – ואהבת

יא ראה פרי יצחק א, א (וראה גם לשון המאירי קודם לכן:
"וכשהיר היום ונגמרה עבודתם אומרים יוצר אור שאע"פ
שנתקנה לק"ש מ"מ עיקרה להנאת אורה נתקנה").

יב ואף נראה שאפשר לפרש את דברי הירושלמי בסוגיין
כשואלים את שאלת המאירי ומתרחים את התירוץ השני,
וכעין זה פירש הר"ש סיריליו:

וקראו עשרת הדברים שמע והיה אם שמע ויאמר. רבי אמי
בשם ר"ל זאת אומרת שאין הברכות מעכבות [דכי בירכו
ברכות התורה קראו מיד עשרת הדברות נמצאו קורין שמע
בלא ברכה שנתקנה עליה וש"מ לא עליה נתקנו לעיכובא
(כתירוץ השני במאירי, ועיי"ש בהמשך דבריו)]. אמר ר'
בא אין מן הרא לית את ש"מ כלום שעשרת הדברות הן הן
נופה של שמע [וכיון דדמו לה כגופה דמי (כתירוץ השני
במאירי)].

יג יצוין שב"הלכות ירושלמי" של הרמב"ם – אותן הוא
הזכיר בפירוש המשנה שצוטט לעיל (באופן נדיר בפירוש
המשניות), ורק בשנים האחרונות נמצאו ופורסמו שרידים
שלהן – הוא מביא את כל דברי הירושלמי הללו (אף
שלכאורה הם בגדר דברי אגדה, שאינם מעניין הלכות
הירושלמי, אותן ערך הרמב"ם בדוגמת הרי"ף על הבבלי)
ומיד אחריהם הציטט שהוזכר בפירוש המשניות אודות
"טינת המינים", הטעם שאין אומרים עשרת הדברות גם
בגבולין.

כמו שיתבאר.

כלומר, מכיון שיש תקנת
חכמים לצדף את עשרת הדברות
לקריאת שמע – שוב היא לא
נחשבת כהפסק (כמו במקרים
דומים, שתקנה אינה נחשבת
כהפסק בין גאולה לתפלה⁴)

וכיו"ב). אמנם, דעתו אינו נוחה מכך, משום
שמהדיון על אמירת עשרת הדברות בגבולין
משמע לו שזו אפשרות גם כשאין תקנה גמורה.
שיש מפרשים שכל שדומה למצוה אינו מפסיק
בדבור כדין מול בריך הביאו מלח הביאו לפתן או
אפילו גביל לתורי הואיל וכלם צורך לאכילה הם
ואף עשרת הדברות דומות הם לק"ש כמו שאמרו
בתלמוד המערב מפני מה קורין פרשיות הללו מפני
שעשרת הדברות כלולות בהן...

מצינו⁵ דוגמאות לכך שדבור מעניינה של
המצוה איננו נחשב כהפסק, ועשרת הדברות הן
מעניינה של קריאת שמע, ובעצם שלש פרשיות
קריאת שמע כוללת את כולן, כפי שמפורט
בסוגיא דנן בירושלמי כאן (כדלקמן), ומובא
בסידורים רבים, וגם המאירי מצטט בשלמות
בדבריו), ואמירתן אף נתקנה דווקא בשל כך. גם
מכך דעתו של המאירי אינה נוחה:

ואף זה אינו מספיק לגמרי שמא לא אמרו שאינו
הפסק אלא כמה שמעכב את המעשה שהברכה
באה עליו שהמלח והלפתן צורך המאכל הם וכן
גביל לתורי הואיל ואסור לו לאכול עד שיאכיל את
בהמתו אבל מה שאינו צורך הדבר אף על פי שדומה
לו אפשר שהוא הפסק אם לא נתקן.

ולכן הוא מביא את התירוץ העיקרי לדעתו
– שברכות קריאת שמע אינן ברכת המצוות
במובנה הרגיל, אלא ברכות שתקנתן עומדת בפני
עצמה והן רק נסמכו לקריאת שמע מצד תוכנן,
ולכן אין חובה לומר אותן בסמיכות למצוה
(ומכאן גם הסבר פשוט לאפשרות של הכהנים

ח ראה פר"ח או"ח תפד, א.

ט ראה שו"ע יו"ד יט, ה; רסה, ה.

י ראה עד"ז בתניא סוף פמ"ז.

לא כתוב בפירוש

במשנה האם
הכהנים אמרו
את נוסח עשרת
הדברות כפי
שהוא כתוב
בפעם הראשונה,
בפרשת יתרו, או
כפי שהוא כתוב
בפעם השניה,
בפרשת ואתחנן,
אך סביר להניח
שאמרו כפי
הנוסח הראשון,
שכולל **כתר**
אותיות ורומז
ל**תריג** מצוות
התורה ו**ז** מצוות
דרבנן

את ה' אלהיך, מאן דרהיך
מלכא לא משתבע בשמיה
ומשקר.

זכור את יום השבת
לקדשו — למען תזכרו, רבי
אומר זו מצות שבת שהיא
שקולה כנגד כל מצותיה
של תורה דכתיב ואת
שבת קדשך הודעת להם
ומצות וחוקים ותורה צוית
וגו' להודיעך שהיא שקולה
כנגד כל מצותיה של תורה.

כבד את אביך ואת
אמך — למען ירבו ימיכם
וימי בניכם.

לא תרצה — ואבדתם
מהרה, מאן דקמיל מתקמיל.
לא תנאף — לא תתורו
אחרי לבבכם ואחרי עיניכם,
א"ר לוי ליבא ועינא תרין
סרסורין דחטאה דכתיב
תנה בני לבך לי ועיניך דרכי
תצרנה, אמר הקב"ה אי יהבת לי לבך ועיניך אנא

ידע דאת לי.

לא תגנוב — ואספת דנגך, ולא דנגו של חבירך.
לא תענה ברעך עד שקר — אני ה' אלהיכם,
וכתיב וה' אלהים אמת. מהו אמת אמר רבי אבון
שהוא אלהים חיים ומלך עולם. אמר רבי לוי אמר
הקב"ה אם העדת לחבירך עדות שקר מעלה אני
עליך כאלו העדת עלי שלא בראתי שמים וארץ.
לא תחמוד בית רעך — וכתבתם על מזוזות
ביתך ביתך, ולא בית חבירך.

מעבר להקבלה המפורטת הזו³², את הסמיכות

בין עשרת הדברות לקריאת שמע אנחנו מוצאים
במפורש בתורה: לא כתוב בפירוש במשנה האם
הכהנים אמרו את נוסח עשרת הדברות כפי
שהוא כתוב בפעם הראשונה, בפרשת יתרו³³, או
כפי שהוא כתוב בפעם השניה, בפרשת ואתחנן³⁴,
אך סביר להניח שאמרו כפי הנוסח הראשון,
שכולל **כתר** אותיות ורומז ל**תריג** מצוות התורה
ו**ז** מצוות דרבנן³⁵ (בעוד בפרשת ואתחנן יש
בעשרת הדברות 708 אותיות, תוספת של **נחל**
אותיות, בסוד "הנחל הילד מן ההר"³⁶, הנוכר
רק בחומש דברים). בכל אופן, בפרשת ואתחנן
מופיעות עשרת הדברות וכמעט מיד אחריהן
"שמע ישראל".

ורמזים להשלמה שיש כאן: בשלש הפרשיות
של קריאת שמע, בלי התוספת "ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד"³⁷, יש בדיוק 1000
אותיות, וכאשר מצרפים להן את **כתר** האותיות
של עשרת הדברים עולה הכל 1620, כ פעמים
"אנכי", התגלות ה' במתן תורה (כ גופא היא
סוד הכתר³⁸, ה**כ** הנוספת ב'**אני'** והופכת אותו
ל"אנכי" של מתן תורה³⁹). הרמז מובהק עוד
יותר כאשר מוסיפים גם את **כד** האותיות של
"ברוך שם כבוד מלכות לעולם ועד", שאזי עולה
עולה הכל 1644 — "ואהבת את הוי' אלהיך בכל
לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך!" ועוד יש לומר
שהאותיות רבתי בשמע ישראל, "שמע... אחד"
רומזות בעצמן לעשרה דברות.

³² העשירי, "לא תחמד", במזוזה החותמת הן את הפרשה
הראשונה והן את הפרשה השניה (מזוזה עולה אידני, שם
המלכות, הספירה העשירית).

³³ טו שמות כ, ב"יד.

³⁴ טז דברים ה, ו"יח.

³⁵ יז תורת משה (לחת"ס) לשבועות (וראה בעל הטורים
על שמות כ, ג).

³⁶ יח דברים ט, כא. וראה **מבחר שיעורי התבוננות** חט"ו עמ'
33.

³⁷ יט יומא פ"ג מ"ח (ועוד). פסחים נו, א.

³⁸ כ זהר ח"ג רמג, א; רמז, א (ברע"מ); הקדמת תקו"ז ט,
ב; פע"ח שער הברכות פ"ב.

³⁹ כא ראה זהר ח"ב צא, א ושענת רצון שם. וראה גם באריכות
בקהלת יעקב ערך "אנכי". ובכ"מ בספה"ק.

יד יש לשים לב שהקבלה פותחת 'מסודרת', שלשת
הדברות כנגד תחלת הפרשה הראשונה של קריאת
שמע, אך אחר כך היא 'קופצת' - הדבר הרביעי בפרשה
השלישית, הדבר החמישי והששי בפרשה השניה (מהסוף
להתחלה), הדבר השביעי שוב בפרשה השלישית, הדבר
השמיני בפרשה השניה (עוד יותר מוקדם מהדבר החמישי
והששי), הדבר התשיעי בחותם הפרשה השלישית והדבר

שלשה רגלים

עולה שיש קשר מיוחד בין ברכת "אהבת עולם" לקריאת שמע וגם קשר מיוחד בין עשרת הדברות לקריאת שמע, עד שהן נכנסות כמעין 'הפסק' – שבאמת אין בו כל הפסק – בין "אהבת עולם" לקריאת שמע. מתבקש, אם כן, למצוא את הקשר הפנימי שיש בתוך השלישייה הזו.

התוספת המיוחדת בבית המקדש, עשרת הדברות, מזכירה מיד את חג השבועות, "זמן מתן תורתנו", בו שמענו את עשרת הדברות בפעם הראשונה, ובו קוראים אותן כל שנה מחדש (קריאה בה ראוי שישתתפו כולם, אנשים נשים וטף, כפי שעורר במיוחד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש²³). זו כבר השראה להתבוננות בשלישייה דגן בהקבלה לאחת השלישיות המובהקות השייכות למקדש – שלשת הרגלים, בהם עולים לרגל לבית המקדש.

ברכת "אהבת עולם" שייכת

לחג הפסח, המכוון בפרט כנגד אברהם אבינו²⁴, "אברהם אהבי²⁵", וכל עניינו הוא לגלות את אהבת ה' לישראל וכנגדה אהבת ישראל לה' ("וְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד וְנִוְרִיךְ אֶהְבֶּתָּ כְּלֹלְתֶיךָ לְכַתֹּב אַחֲרַי בְּמִדְבַר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה"²⁶). כך מוסבר²⁷ שעניינו של פסח בכלל הוא חסד ואהבה, כאשר פרטי המצוות שבו שייכות לגבורה-ידיאה.

כב ראה החל משיחת ער"ח סיון תש"מ, וש"נ. ובכ"מ.

כג זהר ח"ג רנז, ב; רפב, ב. ובריובו מקומות.

כד ישעיה מא, ח.

כה ירמיה ב, ב.

כו פסח הוא "זמן חרותנו", והמלה חרות עולה חכמה: בינה דעת – שלשת הקוים, שכנגד שלשת הרגלים, בהיות שכל החגים הם "זכר ליציאת מצרים".

כז ראה לקוטי לוי יצחק פסחים ה, א, ונתבאר באורך בסדרת שיעורים החל מכ"א אלול תשס"ז.

המלה "שמע" רומזת לשמיני עצרת, יום הקליטה²⁸, בו זוכים לשמיעה-הבנה-הפנמה של כל עניני חגי תשרי (אחרי מילת ערלת האזן בפרט²⁹). שמיני עצרת הוא השיא של "זמן שמחתנו" (וסיכום חגי תשרי בכלל) – שמחה היא פנימיות ספירת הבינה של "שמע" (וכדלקמן עוד) – בסוד השמחה הרמוזה במלים "שמע... אחד", אותיות "עד אשמח"^ל (וכן השרשים שמע-שמח מתחלפים, בחילוף האותיות ח-ע שמן הגרון, שהוא בחינת בינה^{לא}).

אם כן, הסדר של "אהבת עולם" עשרת הדברות-קריאת שמע הוא-הוא סדר שלשת הרגלים, פסח-שבועות-סוכות, בהם עולים לבית המקדש "שלש פעמים בשנה"^{לב}, והם מתגלים בפרט בכל יום בתפלת הכהנים במקדש (וכשם שיש חשש "טינת המינים" בקביעת עשרת הדברות בקריאת שמע, כך חולקים המינים דווקא על קביעות עצרת, חג השבועות, חמשים יום לאחר הפסח^{לג} – "וספרתם לכם ממחרת השבת... עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום"^{לד}).

כח לקו"ת שמ"ע פח, ד (וראה בהקדמת דרושי סוכות בשעה"כ).

כט כמבואר שאת ערלת הבשר כורתים בברית המילה (היום השמיני ללידה), את ערלת הלב ביום כיפור (היום השמיני להפרשת כהן גדול), את ערלת האזן בשמיני עצרת (היום השמיני של "זמן שמחתנו") ואת ערלת השפתים בשמונת ימי החנוכה. ראה גם מבחר שיעורי התבוננות ח"ו עמ' 141-143, התועדות כ"ה כסלו תשס"ט, שבת שובה תשע"ו, ובכ"ד.

ל זהר ח"ג רלו, ב. ראה סידור עם דא"ח שער הק"ש עז, ג ובכ"מ.

לא ע"ח ש"ג (א"א) פ"ב ופ"ח. ובריובו מקומות.

לב דברים טז, טז.

לג מנחות סה, א ואילך.

לד ויקרא כג, טו. "חמשים יום" רומזים ל"ה הדברות שיש בכל אחד משני לוחות הברית בהתכללות של ע"ס,

התוספת

המיוחדת בבית
המקדש, עשרת
הדברות, מזכירה
מיד את חג
השבועות, "זמן
מתן תורתנו",
בו שמענו את
עשרת הדברות
בפעם הראשונה,
ובו קוראים אותן
כל שנה מחדש

אמנם לא אומרים
את עשרת
הדברות בגבולין
כדי שהמינים לא
יטענו שהם בלבד
מה שקבל משה
מסיני, אבל באמת
"עשרת הדברים"
הם "כתר תורה",
התמצית הכוללת
את כל התורה
כולה

סוד הוי'

ראשית כל מדות הלב, בסוד "חסד דאזיל עם כולהו יומין"^{מא}, והיא מכוונות כנגד ה'ז שבשם, כללות שש המדות (ומקורה בעטרא דחסדים שבדעת, "מפתחא דכליל שית"^{מב}).

בעליות שבתפלה ברכת "יוצר אור" היא הכניסה לעולם הבריאה, החל מהמלכות דבריאה, והיא מכוונת כנגד "היכל לבנת הספיר", ההיכל בו מתיחסים היסוד והמלכות. גם ההתבוננות בהתחדשות הבריאה בכל יום ובהתפעלות השרפים, החיות ואופני הקדש מתאימה לספירת המלכות ממנה מתהווים העולמות ולהתפעלות מהמלך מתוך התבוננות במשרתי^{מג}. לכן ברכת "יוצר אור" מכוונת כאן כנגד המלכות, ה תתאה ששם.

ולסיכום:

י	עשרת הדברות
ה	קריאת שמע
ו	אהבת עולם
ה	יוצר אור

ובסוד צירופי שם הוי' ב"ה^{מד}: לפי הסדר הרגיל של ברכות קריאת שמע – "יוצר אור", "אהבת עולם", עשרת הדברות וקריאת שמע – הצירוף הוא ה'ז'י'ה, הצירוף החמישי של שם הוי', המאיר בחדש מנחם-אב (שמדתו הפנימית היא שפלות^{מה}). לפי הסדר שאמרו הכהנים בפועל – "אהבת עולם", עשרת הדברות, קריאת שמע ו"יוצר אור" – הצירוף הוא ו'י'ה'ה, הצירוף התשיעי של שם הוי', המאיר בחדש כסלו (שמדתו הפנימית היא בטחון^{מו}, והוא חדש הכהנים-החשמונאים).

מא ראה זהר ח"ג קג, איב; קצא, ב; ע"ח שכ"ה דרוש ב; פע"ח שער ח"ה פ"א.

מב זהר ח"ב קעז, א.

מג וראה תניא פמ"ב (בהגהה): "והנה גם מי שלא ראה את המלך מעולם ואינו מכירו כלל אעפ"כ כשנכנס לחצר המלך ורואה שרים רבים ונכבדים משתחיים לאיש א' תפול עליו אימה ופחד".

מד הקדמת תקו"ז ט, ב.

מה **מבחר שיטורי התבוננות** ח"ט עמ' 145 ואילך. ובכ"מ.

מו שם ח"י עמ' 103 ואילך. ובכ"מ.

אכן, כפי שהוזכר, בנוסף לשלישיה זו, הנאמרת ברצף, יאמרו הכהנים בהמשך גם את ברכת "יוצר אור". את ארבעת מרכיבי תפלת הכהנים ה'פרטית' ניתן לכוון כנגד אותיות שם הוי' ב"ה:

עשרת (*) הדברות הם כנגד ה'ז שבשם. אמנם לא אומרים את עשרת הדברות בגבולין

כדי שהמינים לא יטענו שהם בלבד מה שקבל משה מסיני^{לה}, אבל באמת "עשרת הדברים"^{לו} הם "כתר תורה"^{לז}, התמצית הכוללת את כל התורה כולה (וכנ"ל ש"כתר כוללות את כל מצוות התורה) – "עיקר הדת וראשיתו", בסוד "ראשית חכמה"^{לח} – ו"אורייתא מחכמה נפקת"^{לט}.

"שמע ישראל" היינו עבודת השמיעה-ההתבוננות, השייכת לבניה, ה עילאה. החיבור המיוחד של עשרת הדברות עם קריאת שמע, כנ"ל, הוא בסוד "תרון ריעין דלא מתפרשין לעלמין"^מ – יחוד החכמה והבינה.

ברכת "אהבת עולם", הכניסה להיכל האהבה, שייכת כמובן למדת האהבה, פנימיות החסד,

המשכה מ'ז, חכמה, ל'ג, שער הנון של הבינה, סוד נתיב לא ידעו עיט" (איוב כח, ז. וראה קהלת יעקב ערך נתיב'), נתיב ה'לב, שנקרא "שכל מופלא" (הקדמת הראב"ד לספר יצירה; פרדס רמונים שער התיבות). סוד "נפלאות מתורתך" (תהלים קיט, יח), וד"ל.

לה ויש לומר שבמקדש אין חשש כזה ל'ניקת החיצונים', על דרך שבכלל "אין שבות במקדש" (ראה עירובין קב, א. ובכ"מ), ודוק.

לו שמות לד, כח; דברים ד, יג; ו'ד.

לז אמרי שפר ח"ג; גנת אגוז שער ההויה (הובא בשל"ה פרשת יתרו).

לח תהלים קיא, י; משלי ד, ז.

לט זהר ח"ב קצא, א. וראה שם פה, א.

מ ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א.

פרצוף תפלת הכהנים

עד כאן עסקה ההתבוננות בעיקר בתפלה ה'פרטית' של הכהנים, אך ראוי להתבונן גם במבנה השלם של תפלת הכהנים הנאמרת בלשכת הגזית תוך כדי הקרבת התמיד, בדיוק כלשון הרמב"ם:

אהבת עולם ועשרת הדברות ושמע והיה אם שמוע ויאמר ואמת ויציב ורצה ושים שלום יש כאן 'פרצוף' שלם לפי הסדר: ברכת "אהבת עולם" היא ברכת האהבה-החסד.

את עשרת הדברות שמענו "מפי הגבורה"^מ. שתי הפרשיות הראשונות-העיקריות של שמע מצטרפות יחד כנגד התפארת – "שמע" היינו סוד השליש העליון של התפארת (סוד "עץ החיים"^{מח}), המכוסה עדיין ביסוד אמא^{מט} (סוד השמיעה, כ"ל). "והיה אם שמוע" מכוון כנגד שני השלישים התחתונים של התפארת, שבסוד "עץ הדעת טוב ורע"^נ, שעל כן יש בפרשיה זו שכר ועונש.

פרשת "ויאמר", השלישית בקריאת שמע, היא כנגד נצח והוד – הציציות שעל הכנף (שולי הבגד, אימרא, הרמוז ב"ויאמר") הן בסוד נצח והוד ש"לבר מגופא"^{נב} (ביחס לטלית, המלבוש העשוי "לכבוד ולתפארת"^{נג}, בסוד "תפארת גופא"^{נד}). כך, קרח, שחלק על משה ואהרן – שבסוד נצח והוד^{נד} – בטא זאת במחלוקת על הצורך בהטלת הציציות בנוסף על הבגד עצמו ("טלית שכולה תכלת"^{נה}). פרשת ציצית, בה נאמר "ולא

תתורו", מסיימת את פרשת שלח והיא תיקון המדגלים שתדו את הארץ באופן שלילי – תיקון התירוד שנעשה ברגלים (נצח והוד).

ברכת "אמת ויציב" מכוונת כנגד היסוד – פנימיות היסוד היא אמת (מלה הפותחת את הברכה וחוזרת בה שמונה פעמים^{נא}) ור"טו הווין שבתחלת הברכה הם בסוד טו היסודות של כל פרצופי האצילות^{נב}.

ברכות "רצה" ו"שים שלום" שייכות יחד למלכות והן בסוד ציון (יסוד המלכות) וירושלים (המלכות עצמה)^{נב}: ברכת "רצה", המסתיימת "המחזיר שכינתו לציון", היא בסוד נקודת ציון (היסוד שבמלכות), וברכת "שים שלום" שייכת לירושלים, העיר עליה פורס ה' סוכת שלום^{נב}, "שאלו שלום ירושלם"^{נא}.

ולסיכום:

גבורה	חסד
עשרת הדברות	"אהבת עולם"
תפארת	
"שמע" (שליש עליון)	
"והיה אם שמוע" (שלישים תחתונים)	
נצח והוד	
"ויאמר"	
יסוד	
"אמת ויציב"	
מלכות	
"רצה" (ציון)	
"שים שלום" (ירושלים)	

המוטבע שבנפש, הספירות נו"ה.

נו ראה זהר ח"ב ריז, א. וראה ביאור הענין על דרך החסידות בלקו"ת בהר מ, א (וש"נ); מאמרי אדה"ז הקצרים ד"ה "ענין ח' פעמים אמת כו". ובכ"מ.

נד זהר חדש עח, א; ספר הפליאה ד"ה 'וראה והבן שכתב בראשונה ג'; מ"ח, סדר ליל הפסח, ביאור על "כמה מעלות טובות". וראה **שיעורים בסוד ה' ח"א עמ' קסו**; ח"ד עמ' קנ; ביאור י לספר **רפואה שלמה**.

נח ע"ח של"ה פ"ג; שער ההקדמות פג, א. ובכ"מ.

נט ברכת "השכיבנו" (ע"פ ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה). ס תהלים קכב, ו. "שלום ירושלם" עולה **לו** (יחידה) פעמים הוי, סוד הארת שם **סג** (שם הוי' שחלק המילוי שלו עולה **לו**) במלכות, ירושלים.

מז מכות כד, א.

מח זהר ח"ב קיז, א. ובכ"מ.

מט ראה גם ע"ח של"ד (תיקון נוקבא) פ"א. ועוד.

נ בראשית ב, יז. שער הפסוקים בראשית. ובכ"מ.

נא זהר ח"ב קי, ב; רכז, א; ע"ח שט"ז (הולדת או"א וזו"ן) פ"ד; שעה"כ דרושי סדר שבת דרוש א. ובכ"מ.

נב שמות כח, ב; שם, מ.

נג הקדמת תיקו"ז, א ("פתח אליהו").

נד זהר ח"א כא, ב.

נה במדבר רבה יח, ג ובכ"ד. וראה בשיעור כ"ה מנחם"אב (פורסם בגליון שפטים) השתא שקרח חלק על הציצית בפרט בהיותה מצוה קיומית – מצוות קיומיות מתקנות את

המדור מוקדש לזכות התינוקות יהודית אלקה
בת אביטל תחי' אביעזר - נולדה בכ"ו מנחם אב תשפ"ד.
שתגדל להיות חסידה יר"ש ולמדנית

הסיפור החסידי

הבן איש חי | לך לארץ ישראל!

רבי יוסף חיים נולד בתקצ"ה כבכור לאביו רבי אליהו, רבה של בגדאד. מסופר כי נולד בעקבות ברכתו של רבי יעקב אבוחצירא, לאחר שאמו של רבי יוסף חיים עשתה את הדרך הארוכה מבגדאד למרוקו במסירות נפש כדי לקבל את ברכתו. הצדיק ברך אותה ב"בן זכר שיאיר את עיני ישראל בתורה" וברכתו נתקיימה. מקטנותו נודע הבן איש חי כעילוי, ולמד רבות מפי אביו ומעיון בספריו. בגיל ארבע עשרה כבר נתקבל לבית המדרש לרבנים 'בית זלכה', בראשות חכם עבדאלה סומך, והחל מסייע ביד אביו לכתוב תשובות בהלכה. כבן שבע עשרה נישא לרבנית רבקה, ולהם נולדו בן ובת. בז' באלול תרי"ט נפטר אביו, וחכם יוסף חיים, אשר עד אז נמנע מלהתבלט בציבור, קיבל עליו להנהיג את קהילת בגדאד. את דרשתו הראשונה נשא ביום י"ג באלול, (לימים יום פטירתו) ומאז הנהיג את קהילת בגדאד במשך חמישים שנה. אלפי אנשים נהרו לשמוע את דרשתו, וצייתו לדבריו בלי היסוס. בתרס"ח נסע הצדיק לכפר כפיל שבעיראק, להשתטח על קבר יחזקאל הנביא, ושם חיבר את ספרו "מראות יחזקאל". כעבור יותר משנה יצא שוב לקברו של יחזקאל הנביא, אך בדרכו תקפה אותו מחלה, וביום י"ג באלול תרס"ט נסתלק. ארונו הובא במסע בן יומיים מהכפר גץ לעיר בגדאד, ושם מנוחתו כבוד (על פי דבריהם של חכם בן ציון חזן, תלמידו של רבי יוסף חיים, וחכם אברהם חיים עדס, הועלתה גופתו של הצדיק לירושלים באורח פלא ונטמנה בבית הקברות בהר הזיתים, בחלקה שעל יד הרש"ש).

היו מחזירים את כל הספרים לבבל. כל כך היתה גדולה אהבתו לארץ ישראל ולקדושת ארץ ישראל, שהיה שולח את ספריו במסלול ארוך מאוד, ובלבד שיעברו בארץ ישראל.

מספרים, שהכל החל בקולו הנעים והחוק של רבי בן ציון, ששימש כחזן בבית הכנסת של ה"בן איש חי". פעם אחת, בעודו עורך תיקון הצות, עבר במקום אחד השייח'ים של בגדאד ושמע את קולו הנעים. אמר לו השייח': "קול נעים זה ברא הקב"ה כדי להללו ולשבחו בראש המסגד, לקרוא שם קמעי קוראן, ולקרוא לאנשים לבא ולהתפלל". מפאת הסכנה, אמר לו רבי בן ציון: "אני מסכים — אך מהי המשכורת שתשלם לי?" וקבע לו אותו השייח' שכרו. אמר לו רבי בן ציון: "תוסיף על זה מחיר עשר ביצים, שבכל בוקר אנמע אותם חיים כדי שהקול

כתיבתו של הבן איש חי זיע"א היתה מהירה מאוד, בכתב "חצי קולמוס" וכתב מחובר שהיה נפוץ בארצות המזרח. חכם רבי בן ציון חזן מרדכי זיע"א נשלח על ידו לירושלים, כדי להדפיס דווקא שם את ספריו, כי רצה שדווקא יהודים בארץ ישראל יתפרנסו מעבודה זו. מכיוון שלא ידעו בבית הדפוס להדפיס מתוך כתב חצי קולמוס, היה רבי בן ציון מעתיק את כתבי הבן איש חי לכתב רש"י ומוזה היו מדפיסים. כמו כן ציווה אותו הבן איש חי כי לא ידפיס שום עותק מהספר, קודם שישלח לבגדאד עותק ראשון כדי שיגיה אותו ויבדוק שלא תהיה בו שום טעות, ולא יהא חלילה גזל הציבור. לאחר שהיו מדפיסים בארץ ישראל את כל המהדורה,

נוספת גם השפלות, כשבלי היסוס הוא משאיל את מעילו לזו, וכאשר הלה משתמש בו באופן לא הגון – הוא לומד מכך שגם כבודו שלו שייך בעצם לקדוש ברוך הוא.

אכן, השפלות היא פנימיות מידת המלכות – הספירה המזוהה עם ארץ ישראל. מסופר, כי בשובו מביקורו בארץ, לקח עמו הבן איש חי אבן מארץ הקודש וכן כמות גדולה של עפר. את האבן קבע בקיר בית הכנסת, ואת העפר פיזר על רצפת חדר המבוא – שלא היה מרוצף אז. ההזדהות הגדולה של הצדיק עם הארץ ועפרה, קשורה בוודאי בכך שקיים בעצמו "ונפשי כעפר לכל תהיה". בכך, נעשה הצדיק כעפר ארץ ישראל: קדושה עליונה, הנותנת לכל לדרוך על גביה.

בימינו, עת אנו מתמודדים עם אויבים רבים הקמים על הארץ, ראוי כי נתעצם עם דמותו המאירה של הצדיק, ונזכור כי ההקפדה על עבודה עברית היא סגולה בדוקה להינצל מפגיעת האויבים כולם. ומעניין לציין לסיפור על הרבי מליובאוויטש בהקשר זה: מסופר, כי פעם יצא הרב מענטליק בשליחות הרבי לארץ הקודש, כמלווה קבוצה של שלוחים. כשחזר הרב מענטליק לארצות הברית, הגיש לרבי חוברת שהדפיסו השלוחים. הרבי שאל אם גוי היה מעורב בהדפסה, והרב מענטליק השיב כי אמרו לו שהדפוס בבעלות יהודית. הרבי לא הגיב כלל על דבריו, אך כשנודע הדבר לשלוחים בדקו ומצאו: אמנם הדפוס הוא בבעלות יהודית, אך הפועל שעסק בחוברת היה מבני ישמעאל... [וראה בלקו"ש חכ"ג עמ' 19 ושם בהערה 21 שדווקא בהדפסת ספרים ישנה חשיבות מיוחדת לעבודה יהודית ואף מובא כי ישנן דעות שאין קדושה חלה על ספר שהדפיס גוי ואף יש מי שאוסר ללמוד בו].

ולסיום, רמז נאה: **רבי יוסף חיים בן איש חי מבגדאד** – עולה י"ג פעמים **אלול**, תחילת נשיאתו ויום הסתלקותו של הצדיק!

יהא צלול". אמר לו השייח' בהתלהבות: כעת אני מביא לך! והלך לקנות.

מיד רץ רבי בן ציון אל ביתו של הבן איש חי, ושאל אותו מה לעשות. ענה לו הצדיק: "עוד בגדיך עליך – קום וברח מבגדאד לארץ ישראל". שאלו רבי בן ציון: "וממה אתפרנס?" וענה הבן איש חי: "אני אשלח לך כתבי יד של ספריי, אתה תדפיסם בארץ ואשלם לך שכרך". המשיך רבי בן ציון ושאל: "אני חושש שהאויבים ירדפו אחרי לשם".

ענה לו הבן איש חי: "אם כל עבודתך בארץ תהיה על ידי יהודים – מבטיח אני שלא תינזק על ידי שום אדם ותנוח בשלום על משכבך". ואכן, חכם בן ציון נסע בשלום לארץ ישראל, וניצל בנס בתקופת מלחמת השחרור: צלף ירדני החל לירות לעברו, אך חכם בן ציון זעק: "חכם יוסף חיים, היכן אתה?" והצלף פסק מלירות.

פעם בא אליו אדם ביום גשום, כשרק חולצה לגופו, שכן לא היה מבני המקום ולא ידע אודות מזג האוויר בבגדאד. רצה הבן איש חי לתת לו כסף, שילך לקנות מעיל. אמר לו אותו אדם: תן לי את המעיל שלך, ואחזיר לך אותו לאחר מכן. נתן לו הבן איש חי את מעילו, ואותו האיש לקח, הלך לבית הכנסת, שם, התיישב במקומו של הבן איש חי... חיכה הבן איש חי בביתו עד סמוך לשקיעה, ומשלא בא האורח – לקח את מעילו הישן והלך לבית הכנסת. משראה את האורח יושב במקומו ועטוף במעילו, הלך וישב במקום אחר. ועל זה אמר לאחר מכן: 'שקר החן והבל היופי, אשה יראת ה' היא תתהלל' – שאין לך להתנאות בחן ויופי שלך, שהכל שלהקבי"ה. נמצא שאתה מתפאר, כבמעיל של רב שאיננו שלך!

[סיפורים מהחיים – קיצור שבחי הבן איש חי] בסיפורים מתבלטת אהבת ישראל העצומה של הבן איש חי, וגם החיבור העמוק שלו לארץ ישראל. בסיפור הראשון נכרכות יחד אהבת הארץ עם אהבת היהודים שבה, כשהוא דואג לפרנסתם גם כשהדבר מסובך מאוד עבורו; בשני

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

תאריך לחתונה - משפחה מול חברים

בשעטו"מ מצאתי את זוגי וכעת אנחנו רוצים לקבוע תאריך לחתונה. אפשרות אחת היא תאריך קרוב יחסית, דבר שיאפשר גם לסבי וסבתי להשתתף בחתונה (זמן קצר לאחר מכן הם טסים לתקופה ארוכה לחו"ל). הבעיה היא שבאותו היום מתחתנת גם חברתי ובת כיתתי, מה שייצור התנגשות לכל החברות המשותפות שלנו. האפשרות השניה היא תאריך קצת יותר מאוחר, שאמנם נוח לחברות, אבל ימנע את השתתפותם של הסבא והסבתא (מה שגם יעיב על תחושתה של אמי). מה נכון לעשות במצב זה?

מענה:

השיקול של המשפחה קודם

ובע"ה החברות תרקדנה על שתי החתונות... בנוסף, דעת הרבי היא שתמיד נכון להקדים. מזל טוב! מזל טוב! שיהיה בנין עדי-עד!

חרב חדה על צווארו של אדם

אבי חלה במחלה קשה ולרופאים אין כעת פתרון. ממילא, מעבר לעזרה יום-יומית לו ולמשפחה, עיקר ההתמודדות שלי היא בתחום התפלה, האמונה והבטחון.

אני תוהה כיצד עלי לנהוג בחיי היום-יום - האם להפסיק ללמוד, לשבור את הכלים ו'להתפרץ' בתפלה מול ה' (דבר שפחות מתאים לי), או שאולי עלי לארגן התוועדויות שמחה, במידת האפשר או בכל הכוח? אשמח להדרכה וברכה.

מענה:

ודאי שלא צריך (ולא יעזור) לשבור את הכלים. לא נכון לפגוע בתפקוד היום-יומי (שהוא השליחות שלך), אך כן צריך להתפלל מקרב לב (ולזכור את הנלמד מדוד מלך ישראל חי וקים, ש"אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים") וכן לפקוד את המקומות הקדושים (לפי היכולת).

העיקר להאמין שהקב"ה הוא כל יכול ויכול לחולל נס למעלה מדרך הטבע ו"ישועת ה' כהרף עין".

טוב מאד לארגן שיעורי תורה והתועדויות (שמחות) לזכות אבא.

נכון שכל הגברים במשפחה יבדקו את התפילין. שתבשר בשורות טובות.

חזל פרמא'ס

ולכן לא פלא שלמחרת הלדה הגיע חזי עמוס בחבילות ספריות. למי הוא לא חלק? לחברי הפתה – ברור, אבל הוא לא הסתפק בכך. בהפקות הוא עבר בכל הפתות, ילד ילד, וחלק לכלם מהשלל. ממש חפש למי לתת. תאמינו לי, יש ילדים מפתה א' שאפלו את שמים הוא לא מפיר, אבל העבדה הזו לא הפריעה לו. הוא פשוט נהנה לחלק. בחלקת הספריות חזי את רגשותיו ושתף את כלם בשמחתו.

את הספרייה שקבלתי ממנו דחפתי לפיס והמשכתי בשגרת היום. בכל זאת, בסוף הכל ספרייה. אחר הצהרים, כשחזרתי הבייתה בתם יום הלמודים, פתחתי את דלת הפניסה ומצאתי את מוישי הקטן בפנים עגומות. "מה קרה?", שאלתי. מוישי לא ענה. הוא סובב את פניו אל הקיר ברגז, כאלו אני הוא זה שעשיתי לו משהו. מכירים את הסיבוב הזה? את הפנים שלו הוא אמנם מסובב, אבל הגב שלו צועק בקולי קולות, בלי מלים: "נו כבר, תתייחס! תשאל אותי

חדש אלול כבר בעצומו ועמו הארת יג מדות הרחמים שמיאיר לנו ה', המלך האהוב, שכבר ממתין לנו בשדה. אמנם את מדות הרחמים קבלנו בעת מתן לוחות שניים, ביום כפור שיחול רק לאחר תם חדש אלול, אבל מובא בספרי הקבלה והחסידות שהארה מאותן מדות רחמים מתחילה כבר מראש חדש אלול. מה ההבדל? ביום כפור אנו מקבלים אותן לאחר העבודה המאמצת והממשכת, אבל המתנה של חדש אלול היא סוג של פרס, תמריץ, כדי שיהיה לנו בכלל חשק להתחיל ולעבד...

בסוף והפרמא'ס

חזי הגיע היום לפתה עם פנים קורנות. לא שמעתם? נולד לו אח. אבל זה עוד לא מסביר מה המיחד פה, יש עוד ילדים בפתה שנוולדו להם השנה אחים. אבל כאן הספור שונה. לחזי אין אחים או אחיות, הוא בן יחיד. השמחה בלדת בן נוסף למשפחה קרנה ממנו, לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"י הרב שילה אופן.

נותן למי שחסר לו. האהבה וההזדהות שלי כלפיו גורמות לי להרגיש את הצרה שלו אצלי בלב, כאלו אני והוא באותה הבעיה. הספרייה שעברה מכיסי אל ידו של מוישי משמשת למעשה חבל הצלה המשתלשל ממני אליו, ומאפשר לי לחלץ אותו מהמשבר שפקד אותו. אולי זה נשמע מצחיק. בסך הכל לא קבל ענבים. אבל אצלו הענבים פרגע הם כל עולמו. ואצלי? נכון, ענבים עבוירי אינם סבה לבכי, אבל הבכי של מוישי כן. אני קצת עצוב בשבילו על הענבים, אבל הרבה יותר על העבודה שענבים הם אלו שגורמים לו לחרובן הביזת... ממש רחמנות על מה הוא בוכה.

דְּרַחֵם אֶל בְּיָדוֹ פְּסוּלָה

פעת, לאחר שהבנו קצת יותר מהם רחמים, אנו יכולים להבין תופעה מעניינת: עיון בספרי מנן המצוות מצביע על שלש-עשרה (!) מצוות הקשורות לבעלי חיים המעוררות אצלנו את רגש הרחמים. לדגמה: מצות פריקה מבהמה עמוסת משא, אסור אכילת אבר מן החי לפני שחיטתו, האסור לשחט בהמה ובנה באותו היום, ועוד. מדוע דוקא ביחס לבעלי חיים אנו מוצאים כל כך הרבה מצוות הקשורות עם מדת הרחמים?

משום שבהמה היא 'יצור סגור'. מה הכוונה? לאדם יש ראש על הכתפיים, שמאפשר לו להביט מלמעלה על

מה קרה...".

הבנתי את הרמז ונגשתי אליו. "מה קרה? מישהו העליב אותך?", העברתי מבט מהיר על החדר בנסיון לאתר את מקור הצרה. "כלם קבלו ענבים, ורק אני...", כאן פרץ מוישי בבכי מר. מה עושים? ואז פתאום נתקלתי בבליטה בצדי המכנס. "הספרייה! איך שכחתי...". מיד שלפתי והושטתי את הממתק המושיע לעברו ובתוך שניות המשבר עבר להיות נחלת העבר...

דְּרַחֵם אֶל בְּיָדוֹ פְּסוּלָה?

שתי נתינות, שתייהן באות מתוך לב טוב, ובכל זאת שני גדול ביניהן. הנתינה של חזי בלה חסד. הוא נותן מפל הלב, והלב שלו ממש גועש משמחה, ובכלל לא אכפת לו למי. כמו כל המשפחה, חזי מרגיש את החסד הגדול שנעשה עמו עם הצטרפות התינוק החדש, ומדת החסד היא מדבקות... לכן הוא רוצה להעניק לכלם. בחסידות מסבה, כי מדת החסד מתעוררת מתוך אהבה, וזה אומר לי שהרצון של חזי לתת ולהעניק בלי חשבון בא מתוך אהבה לכלם, גם למי שאינו החבר הטוב שלו. לעמת זאת, הנתינה שלי באה ממקום שונה, ממקד יותר. אני מאוד אוהב את מוישי הקטן, אבל הרגש שהתעורר הפעם אליו היה של רחמים. כמו באהבה, גם רחמים גורמים לי להעניק ולתת, אבל לא סתם כך. אני

זְקוּקִים דְּרַחֲמַיִם

ומה אתנו? מה עם הבהמה שלנו?
נכון, יש בקרבנו נפש אלקית נפלאה,
מתנה של ממש מלמעלה, והלוואי וגדע
לנצל אותה כפי שראוי. היא ממש אדם
עם ראש על הכתפיים. אבל יחד עמה
אנו מתמודדים עם הנפש הבהמית
שלונו, והיא בהחלט בבעיה. היא סגורה
בתוך עצמה. מישהו צריך לשלף אותה
משם. כדי לחלץ אותה היא זקוקה
למנהיגונה של רחמים.

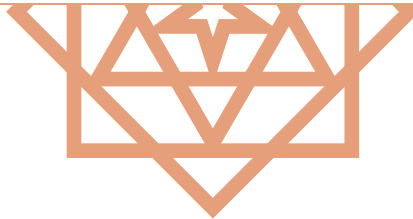
הרחמים שמתעוררים בחדש אלול
באים לחלץ אותנו משגרת השנה
שחלפה ולהגביה לנו את הראש. וכה,
עם ראש מורם לשמים, נוכל להגיע
מוכנים אל ראש השנה!

שנוזפה להתעוררות של רחמים רבים!
שבת שלום ומברך!

5?

הנעשה עמו, כמו מגדל פקוח בשדה
התעופה. במקרה שמתעוררת בעיה
הוא מאתר אותה, ומיד מפעיל אותו
במציות פתרונות מתאימים כדי
להחליץ ממנה.

אבל ראש הבהמה מנח לה בין
הכתפיים, בגבה העשב שהיא לוחכת
מעל הארץ, וזה אומר שהיא יצור
שנמצא די בתוך עצמו. היא סגורה.
בשעת היציאה למרעה היא אינה
עסוקה בתכנון המסלול היומי, היא
פשוט יוצאת לדרך, ומה שיהיה –
יהיה. פאשר בעל חיים נקלע לצרה –
הוא בצרה של ממש. מישהו חייב לחלץ
אותו ממנה. נכון, גם האדם לא תמיד
מצליח למצא פתרון לבעיותיו. גם הוא
נתון לעתים בצרה, ולכן גם כלפיו יש
בהחלט מקום למדת הרחמים בעת
הצרה. ובכל זאת, אצל בעל חיים הצריך
בולט יותר.

אף אחד לא יכול לטמא את הנקודה הפנימית. בחדש אלול, שמזלו בתולה, אנחנו עושים תשובה. אנחנו מאמינים שגם אחרי כל החטאים, הקשיים והמשברים אפשר לחזור אל הנקודה הפנימית, הטהורה והתמימה. למרות שבמבט חיצוני המציאות נראית קשה, מי שקשור לפנימיות התורה יודע שהאמת היא אחרת, ששום דבר לא נפגם.

הזוהר הקדוש אומר שמי שטוען שכוחות זרים יכולים לשלוט בנקודה הפנימית הוא פשוט **מוציא שם רע** על בתולת ישראל: מי שחושב שגישה גויית חסרת-אמונה השתלטה על הארץ ולא ניתן להתגבר עליה – מוציא שם רע על ארץ ישראל! מי שנדמה לו שאחשורוש הצליח לפגוע באסתר המלכה – מוציא שם רע על הצדיקים והצדיקות! מי שחושש שאחרי שבירת הלוחות התורה היא 'כבר לא אותו הדבר' – מוציא שם רע על התורה! מי שחושב שעם ישראל חטא אי-פעם, ושמישהו חוץ ממנו אשם במה שהוא רואה לנגד עיניו – מוציא שם רע על כלל ישראל!

המבט הפנימי הזה קריטי עבורנו בדרך לשיקום – שיקום הארץ, עם כל משבריה בעבר ובהווה; שיקום בנות ובני ישראל שנשתלחו בהם ידים זרות, ר"ל; שיקום תורת ישראל, שלפעמים נדמה שכבר אבדה האמונה התמימה בה; שיקום עם ישראל, שנדמה שנפל בנפילות שאי אפשר לקום מהן. השבוע בגליון מופיע שיעור יסודי על איסור מוציא שם רע, עם ההשלכות האקטואליות שלו לנפש הפרט ולמצב הכללי, המצטרף לשיעורים הטריים בגליון – שיעורי רמב"ם העוסקים בהשלכת עבודת המקדש על חיינו והתבוננות חדשה על "המלך בשדה".

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il
רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:
079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
מ	ת	ו	ר	ת	ר